

> DÜBAM
YUVARLAK MASA TOPLANTILARI

MORO: YENİ DÖNEMİN EŞİĞİNDE

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

DÜBAM

MORO: YENİ DÖNEMİN EŞİĞİNDE

Konuşmacılar

Hüseyin Oruç
Mahmut Osmanoğlu
Kadir Temiz

Genel Yayın Yönetmeni
Akif EMRE

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

MORO: YENİ DÖNEMİN EŞİĞİNDE

(SUNUŞ)

Filipinlerdeki Müslümanlar, Morolular, uzun yıllardır sürdürdükleri mücadelenin sonucunda hükümetle anlaşma masasına oturdu. Müslümanları temsilen MILF (Moro İslami Kurtuluş Cephesi) silahlı mücadeleyi de yürüten cephe olarak hükümetle Müslümanların yaşadığı bölgeye özerklik tanıyan anlaşmanın tarafı oldu. Bu ayki yuvarlak masa toplantımızda bu barış anlaşmasının ne anlama geldiği, Müslümanların bölgedeki tarihi geçmişleri ve mücadele tarihleri, anlaşmanın bölgesel ve küresel dengeler açısından ne ifade ettiği gibi sorular ekseninde Moro'yu konuştuk. Konuklarımız: Hüseyin Oruç (İHH İnsani Yardım Vakfı), Mahmut Osmanoğlu (TRT Arapça Genel Yayın Yönetmeni) ve Kadir Temiz (Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk Enstitüsü).

Morolu Müslümanların mücadele tarihi çok eskilere dayanıyor. 13. yüzyılda bölgeye gelen Müslüman tüccarlar vasıtasıyla Müslüman olan halk, bölgede kurdukları çeşitli sultanlıklarla özgün bir kültürel ve siyasi varlık oluşturmuşlardır. Ancak yeşil adalardan ve verimli topraklardan oluşan bu bölge ilk sömürgecilerin oltasına takılmış ve Filipinler Macellan'ın "keşfettiği" bir bölge olarak sömürgeleştirilmiştir. Bölge halkı ve özellikle Müslümanlar yıllarca sömürge karşıtı mücadele içinde olmuşlardır. Fakat asıl zor günler ada takımının İspanyollar tarafından 1898 yılında ABD'ye devredilmesinden sonra başlamıştır. Amerikan sömürgeciliği kendine özgü tarzıyla bölgede kendi sömürge yönetimini tesis etmek için asimilasyon politikalarına başvurmuştur. Bu politikalara direnen ve mücadele yolunu seçen Müslümanlar için kara günler başlamıştır. Katliam, zorunlu göç, zorla din değiştirme gibi çeşitli zulümlere uğradılar ve siyasi varlıklarının İspanyollar tarafından gasp edilmesinden sonra Amerikan sömürge yönetimi tarafından sosyal varlıkları da tehdit altına girdi. Amerika işgali öncesinde bölgede %85'e varan Müslüman varlığı, zorunlu göç ve katli-

amlarla yirminci yüzyılın ikinci yarısında %15-20'lere kadar düşmüştür. Bunun yanı sıra Batı kurguladığı tarih yazımıyla Müslümanların bölgede tarihten beri azınlık olduklarına ve dolayısıyla mevcut yönetimin her türlü uygulamasına boyun eğmeleri gerektiğine dünyayı ve Morolularını ikna etmeye çalışmıştır. Bu tarih yazımına göre Macellan da bölgedeki “vahşiler” tarafından öldürülmüştür. Ancak Mahmut Osmanoglu'nun da toplantıda altını çizdiği gibi, Macellan sömürgecilere karşı direnen ve savaştan Müslümanlar tarafından öldürülmüştür. Ayrıca Macellan'ın Müslümanlar tarafından öldürüldüğü bölge Filipinlerin Kuzeyinde, yani bugün ada takımının Güneyine sıkışan Müslümanların eskiden hakim oldukları alandır. Bu olay bile Müslümanların Filipinlerdeki eski nüfuz alanlarını göstermeye yetmektedir.

Amerikan sömürgeciliği bölgeden askeri olarak çekilerek Filipinler devletinin kurulmasını sağlarken İspanyol sömürge dönemi dahil olmak üzere bağımsız/özerk yaşayan Müslümanların bu hakkı da gasp edildi. Müslümanlar bu tarihten sonra Filipinler devletine karşı bağımsızlık savaşı yürütmeye başladılar. 1968-72 yılları arasında devletin Müslümanlara karşı uyguladığı katliamlar bu mücadelenin daha da alevlenmesini sağladı. Önce ulusal cephe (MNLF) ve daha sonra İslami cephe (MILF) bağımsızlık mücadelesi verdiler. Bu kanlı mücadele, bölgenin ekonomik olarak geri kalmasına sebep olmanın yanı sıra genç ve dinamik nüfusun hayatlarına da mâl oldu. Ancak mücadelenin meyveleri alınmaya başladı ve Filipinler hükümeti MILF ile anlaşma masasına oturdu. Barış görüşmelerinin gözlemci heyetinin beş üyesinden biri olan İHH'yı temsil eden Hüseyin Oruç, 2016'da tamamlanacak olan sürecin Morolu Müslümanlara tam bir özerklik getireceğini, Morolu kimliğin tanınacağını, Müslümanların kendi şer'î mahkemelerini tesis edebileceklerini ve ayrıca özerk bölgede kendi güvenlik güçlerini oluşturabileceklerini söyledi. Dış ilişkilerinde Filipinler hükümetine bağlı kalacak olan özerk bölge Filipinler hükümetinden ba-

ğimsız olarak kendi ekonomik ilişkilerini kurabilecek.

Diğer taraftan daha önce birçok kez denenmesine rağmen başarılama-
yan barış görüşmelerinin tam bu süreçte, yani ABD'nin bölgede Çin'e
karşı nüfuz savaşına girdiği süreçte meydana gelmesi dikkatleri barış an-
laşmasını kolaylaştıran etkenlere çekiyor. Kadir Temiz, Amerika'nın yeni
dış politika anlayışına dikkat çekerek yeni dönemde bölgesel güçlerin
desteklendiğinin ve bir tehdit olarak beliren Çin'e karşı ABD'nin bölgede
kendisine güçlü müttefikler edindiğinin altını çiziyor. Bölgedeki en güçlü
müttefiki olarak Filipinlerde istikrarın sağlanması ise ABD için çok önem-
li. Bu noktada Temiz, önümüzdeki süreçte bölgenin diğer mayın alanları
olarak Patani, Arakan, Myanmar gibi bölgelerde de benzer gelişmelerin
yaşanabileceğine dikkat çekiyor. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nin
Filipinlerle imzaladığı 10 yıl süreli askeri anlaşma ABD'nin Filipinlerdeki
askeri varlığını arttırma olanağı sağlıyor. Bu gelişme de Temiz'in değer-
lendirmelerini teyit eder mahiyette.

Türkiye gündeminde hak ettiği ilgiyi fazla çekmeyen Moro ile ilgili bu
toplantı kayıtlarının bölgeyle, Moro Müslümanlarıyla, uluslararası siya-
setteki yönelimlerle ilgilenenler için önemli bir referans olmasını temenni
ediyoruz.

DÜBAM

MORO: YENİ DÖNEMİN EŞİĞİNDE

TOPLANTI METNİ

Aynur Erdoğan: Bugün on yıllarca süren mücadeleden sonra hükümetle anlaşma masasına oturan ve özerkliği tanınan Moro'yu konuşacağız. 2012 yılında başlayan barış sürecinin sonucu olarak Filipinlerin güneyinde Müslümanların yaşadığı bölgede "Moro halkı" anlamına gelen Bangsamoro Özerk bölgesinin kurulma sürecine girildi. Bugün bölgeyle yakından ilgili üç önemli isimle, Hüseyin Oruç (İHH İnsani Yardım Vakfı), Mahmut Osmanoğlu (TRT Arapça Genel Yayın Yönetmeni) ve Kadir Temiz'le (Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü) bu önemli kararın Moro Müslümanları için ne ifade ettiği, mücadele süreçleri, küresel dengeler açısından ne anlama geldiği, uluslararası hukuk açısından bu sürecin diğer Müslüman azınlıklar için örneklik teşkil edip edemeyeceği gibi konuları konuşacağız.

Anlaşmanın uygulama aşamalarını takip etmek üzere oluşturulan Bağımsız Gözlemci Heyeti'nin beş üyesinden biri olan İHH İnsani Yardım Vakfı'nı temsilen Hüseyin Oruç görüşmelerde hazır bulundu. Geçen hafta Moro'daydı, yeni döndü ve ayağının tozuyla toplantıya katıldı. Hüseyin Bey bize barış sürecini kısaca anlatabilir misiniz?

Hüseyin Oruç: 400 yıllık bir zaman dilimi, çok kısaltmak mümkün değil ama sonundan başlarsak... En azından bizim olduğumuz pozisyon oldukça uzun bir süre sadece bir iki seferle gidilip bitirilecek bir süreç değil. Bundan önceki 76'da başlayan bu barış görüşmeleri ya da anlaşma süreci daha sonra birçok sefer imza altına alınmış, birçok sefer karar verilmiş, hem devlet hem Moro Müslümanları artık savaş değil barış yapalım demiş ve belli noktalarda anlaşmışlar. Ama bir dönem sonra bir şekilde bu anlaşmalar bozulmuş. İki taraf da birbirine <siz yerine getirmediğiniz>

demiş. Bu anlaşmaları yaptık şu maddeleri koyduk; devlet demiş ki oradaki Müslümanlara «siz şunları yapmadınız», oradaki Müslüman gruplar da devlete «siz bunları yapmadınız» demiş.

Erdoğan: Mesela en yakın dönemde 1996 anlaşması var. O anlaşma neden süremedi?

Oruç: 96 anlaşması MNLF (Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi - Moro National Liberation Front) milliyetçi cepheyle devlet arasında yapılan ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın da garantör olduğu bir anlaşma. Birçok noktada sıkıntıları olan bir anlaşma. Aslına bakarsanız kısmen de uygulanmış bir anlaşma. 1996 Barış Anlaşması sonrasında 1999'da bölgede Moro'da bir özerk bölge oluşturuldu. Otonomi fikrinin gündeme girmesini sağladı. Müslümanlara ait otonom bölge kuruldu ve milliyetçi cepheye buranın yönetimi verildi. Çeşitli sıkıntılar yaşandı. O günkü süreç içerisinde devlet söz verdiği şeyleri yapmadı. Neydi en önemli söz verdiği şeyler? Bölgenin yönetimini gerçekten özerkleştirmek ve oradaki yapıların tamamını bölgesel hükümete bağlamak ve bölgenin ekonomik imkanlarının bölgede kullanılmasını sağlamak. Genel bütçe içerisinde de çok önemli büyüklükte bütçeyi de bölgeye aktarıp Filipinler'le bölge arasındaki ekonomik farklılıkların bir an önce kapanmasını sağlayacak işlerin yapılmasıydı. Ama bunların hiçbirisi yapılmadı. Tokmak Müslümanların eline verildi. Gene davul merkezi hükümetin elinde kaldı ve çok kısa süre içerisinde, elinde tuttuğu gücü Müslümanlar, bir imkanları olmadığı için değerlendiremediler ve eski dönemdeki bölgede çok meşhur olan klasik siyasetçiler yeniden seçimlerle işbaşına geldiler ve süreç tılandı. Zaten İslami cephenin, MILF'in, (Moro İslami Kurtuluş Cephesi - Moro Islamic Liberation Front) tekrar mücadeleyi başlatması, yoğun bir şekilde mücadele içerisinde olması ve bu şartları güncelleyip devletle oturması bu başarısızlığın üzerine imkan buldu.

Erdoğan: Tekrar mücadeleye ne zaman başladılar?

Oruç: Aslında çok fazla durulmadı. Ama 2002 yeniden yoğunluğun yaşandığı bir dönemdir. O dönemde yoğun bir şekilde çatışmalar oldu. Bizim pozisyonumuz işte bu konuları kapatmak için düşünülen bir pozisyon. İlk başlangıçta Malezya'nın moderatörlüğünde yürüten bu süreç 2008'den itibaren devam ediyor. Bize verilen sorumluluk şu: Artık iki taraf da birbirini uyguladı ya da uygulamadı diye suçlamasın, bunun bir gözlemcisi olsun. Bağımsız 5 kişilik bir heyet olsun ve bu 5 kişilik heyet anlaşmaların uygulanmasını denetlesinler ve desinler ki: bu oldu ya da olmadı. Bu iki tarafı da, hem MILF'i hem de devleti bağlayan bir nokta olsun denildi ve bu oluşturuldu.

Erdoğan: Bu bağımsız heyet nasıl teşkil edildi?

Oruç: Bu heyetin 5 tane üyesi, 1 tane başkanı var. Başkanı ortak belirlendi. O isim de çok uzun yıllar bölgede görev yapmış, en son görevi de Avrupa Birliği'nin Filipinler'deki büyükelçilik görevi. Alistair MacDonald isminde çok deneyimli diplomat. Orada Müslümanlarla da çok yoğun bir ilişkisi var; 90'lı yıllardan itibaren sürekli bölgeye gitmiş, bölgede olmuş. Büyükelçiliği öncesindeki kariyerinde de bölgede, Manila'da olmuş, Cotabato'ya da defalarca gitmiş. Bölgeyi bilenler bilir, Darapanan İslami cephenin merkez kampıdır. Oraya defalarca gitmiş oradaki üst düzey kişilerle ilişkisi olan birisi. Bu isim üzerine karar kılındı. Sonra diğer dört kişinin iki tanesini devlet, iki tanesini de İslami cephe önerdi. İki taraf da 'evet bu olabilir'

diye kabul etti ve 5 kişilik heyet oluştu. İslami cephenin birliğe önerdiği, İHH idi. İHH burada mutlaka olsun denildi bir de Mindanao genelinde ve özellikle Filipinler'in diğer kısmındaki Müslümanlar için çalışmalar yapan bir gençlik hareketinin başkanı bu heyetin içerisinde. Devlet tarafından önerilenler içerisinde de bölgede çok aktif olan bir Amerikan teşkilatı, Asya Vakfı var. Asya Vakfı'nın Filipinler sorumlusu. O da bölgeyi çok iyi bilen birisi. 2008'den 2012'ye imza atılıncaya kadar olan süreçte de kontak grup üyesi olan bir kişi. Olayın bütün detaylarını iyi bilen birisi. Amerika'ya

İslami cephe çok güçlü. Halktan yoğun bir destek alıyor. Askeri olarak da çok güçlü. Çok sağlam bir askeri yapı oluşturulmuş. Çok sağlam temeller üzerine kurulmuş bir hareket. Bir cihat hareketi.

da bölgede çok iyi temsil eden kurumlardan bir tanesi Asya Vakfı. Yerel olarak da bir insan hakları, özellikle barış için çalışan çok eski senatörlerden bir tanesinin kızının başkanlığını yaptığı bir teşkilat. Bu 5 kişiden oluştu. Aslında bu 2012 Eylül ayında karar verilen ama isimlerin belirlenmesi noktasında sıkıntılardan dolayı anlaşması şubat, şubat 2013'te imzalanan çok büyük bir olasılıkla da İHH'dan dolayı iki toplantısını ancak temmuzda yapabilen bir grup. Filipinler devleti İHH ile alakalı önce rezerv koydu. Biz olmasını istemiyoruz dediler. Ama İslami cephe de bizim hukukumuzu burada savunacak olan yapı İHH, biz bundan başkasını kabul etmeyeceğiz, dedi. Uzun süre sonrasında devletin de yaptığı tatbikatlar bizim de görüşmelerimizle İHH'nın dahil olduğu bir yapı haline geldi.

Erdoğan: Peki MILF ile Filipin Hükümeti nasıl anlaşma sürecine geldiler?

Oruç: Detaylardan çok daha önemli olanı şu: İslami cephe çok güçlü. Halktan yoğun bir destek alıyor. Askeri olarak da çok güçlü. Çok sağlam bir askeri yapı oluşturulmuş. Çok sağlam temeller üzerine kurulmuş bir hareket. Bir cihat hareketi. Yabancıardan çok etkilenmeyen, onların yardımını alan ama direksiyona hiç oturtmayan, tamamen yerel kaynaklara dayanıyor. Çok büyük fakirlik var. O fakirliğin içerisinde ekmeğini bölüp kendine veren halka hizmet eden bir mücadele ortaya konulmuş. Yurtdışından

gelen büyük yardımlarla ayağa kaldırılmış bir hareket değil. Yoğunluğu kendi insanlarına dayanan bir hareket. Ve şunu da çok iyi biliyor, güçlü olmak gerekiyor ama barış da gerekiyor. Gücün barış için kullanılması gerekiyor. Burada Hacı Murat'ın özellikle bu son dönemde söylediği şeyler çok önemli: "Artık bizim barışa ihtiyacımız var, halkın barışa ihtiyacı var. Bu geçen 70'li yılların başından itibaren başlayan bu sürecin mücadelesi nesillerin kaybolduğu, ekonomik olarak çok geri kaldığı, bütün altyapının bitirildiği, çocuklarımızın hep cahil kaldıkları bir ortam artık nefes almaya ve bir şekilde toplumumuza hizmet edecek mekanizmalar oluşturmaya ihtiyacımız var. Ama anlaşırken de geri adım atmayacağız. Halka hizmet edeceğiz" denilip de başlayan bir süreç. Öbür tarafta devlet tarafına bakıldığında da Filipinler bölgede çok hızlı gelişen ülkelerden bir tanesi. Her yıl Türkiye'nin gelişmesinden daha büyük oranlarla gelişimini sağlayan, Güneydoğu Asya'nın parlayan yıldızlarından bir tanesi. 40 yıllık bir tecrübenin sonunda gördüğü bir şey var, buradaki mücadelenin silahlı olarak bitirilmesi mümkün değil. Bu gücün ne olduğunu çok iyi biliyor. Halkın arkasında olduğunu çok iyi biliyor. Ellerin de hangi imkanlar olduğunu artık çok daha yakından biliyor. Bir şekilde barışın yapılması onlar için de elzem. Bu da ne başkanın ne bu işlemleri yürüten bakanların değil, Filipinler devletinin kararıdır. Biz bu sorumluluğu aldığımızda iki tarafın da en önde gelenleriyle görüşme imkanı buluyoruz. MILF'in lider kadrosuyla birebir görüşüyoruz, aynı şekilde devlet tarafında da en üst düzeyde görüşmeler yapıyoruz. Bir önceki ziyaretimizde anlaşılması için benzetme yaparsak içlerinde 5-6 tane bakanın olduğu Milli Güvenlik Kurulu'na benzer bir kurulu var Filipinler'in onlarla bir toplantı yaptık. Başkanın statüsü başka orada, Filipinler başkanlık sistemiyle yönetiliyor. Ordu komutanlarının, Genelkurmay başkanının, istihbarat başkanının olduğu ve Filipinler istihbaratının merkezinde yapılan bir toplantıda orada askerlerde de, istihbaratında da, diğer bakanlarında da bizim gördüğümüz bu barışı Filipinler devleti de istiyor. Dışarıdaki algılamalarda başkanla sınırlı gösterilmeye çalışılan başkanın kendinden kaynaklanan bir şey

olarak söylene de benim gördüğüm o toplantılarda Filipinler devleti artık barışın olması gerektiğine inanmış, bununla ilgili adımları da atıyor. Süreç uzunca bir süreç oldu, hala da bitmiş değil. 2012’de ilk anlaşma imzalandı. 2013’ün mart ayında 27 Mart’ta da kapsamlı anlaşma imzalandı. Bu kapsamlı anlaşma 2000’li yılların başından itibaren devletle İslami

cephe arasındaki yapılmış bütün anlaşmaları kapsıyor. Buna ilave olarak da daha öncesinde, 1996 anlaşmasında 42 nokta üzerinde konsensüs sağlanmıştı devletle MNLF arasında. Bu 42 ortak noktayı da kapsayan bir kapsamlı anlaşma yapıldı. Şimdi o kapsamlı anlaşmaya istinaden oluşturulan bir geçiş komitesi var. O geçiş komitesi bölgenin anayasasını hazırladı.

Erdoğan: Geçiş sürecinin ne kadar süreceği öngörülüyor?

Oruç: 2016’da seçimler var. 2016 seçimlerine kadar bu sürecin tamamlanması hedefleniyor.

Erdoğan: Kaç aşamalı bu süreç?

Oruç: Önceki, buraya kadar olan kısımlar tamamlanmış. Anayasanın meclisten geçmesi gerekiyor. Biraz zaman alacak gibi gözüküyor bu. Sürekli sıkıntıların çıktığı, problemlerin çıktığı bir süreçle karşı karşıyayız. Çok doğal olan bir şey aslında.

Erdoğan: Anayasanın hazırlanma sürecine tanık oldunuz mu?

Oruç: Tabi...

Erdoğan: MILF tarafından mı hazırlandı?

Oruç: Yok, translation commision tarafından hazırlandı. Bunun içerisinde 15 üye var. 15 üyenin 8'i MILF'in, 7 tanesi de devletin atadığı isimler. Bu isimlerin içerisinde bölgenin bütün renkleri var. Yerlilerden, Hristiyanlardan, Müslümanlardan, adalardan olanlar varlar. Çok ciddi bir kabile farklılığı var. İşte uzakta olduğunuzda bunu çok iyi görmüyorsunuz ama adalarla ana kıta arasında çok ciddi bir etnik problem var. Müslümanlar arasında da çok ciddi etnik problemler var. Bunları daha yakından görme imkanınız oluyor. Bütün hepsinin olduğu bir komisyon tarafından hazırlandı anayasa. Dışarıyla bu paylaşılmadı. Biz bu yasayı gördük, anayasayı gördük. Şu anda başkanın elinde, başkan bunun değerlendirmelerini yapıyor. Bu değerlendirmelerden sonra kongreye gelecek. Kongrede onaylandıktan sonra mevcuttaki otonom bölgesi Bangsamoro'ya dönüştürülecek ve 2016 seçimlerine kadar oranın yönetimini idare edecek bir geçiş hükümeti kurulacak. O hükümet de MILF'in atadığı bir hükümet olacak. 2016 seçimlerinde de demokratik bir seçim yapılacaktır. Kim seçilirse, parlamentonun içerisinde kim çoğunluğu sağlarsa onların iktidar oldukları bir yapı ortaya çıkacaktır.

Morolular açısından anayasada önemli iki şey vardı: Bir tanesi kimlik problemi. Bu anayasa kimliğin üstünü çizerek 'bura Bangsamoro'dur' diyor. İkincisi de şer'i hükümlerin olduğu bir adalet sistemiydi.

Erdoğan: Yanlış anladıysam düzeltin lütfen, anayasayı hazırlayan kozmopolit bir yapı var. O halde anlaşmanın bu tarafını temsil eden MILF diye biliyoruz. Yani Müslümanların rengini verebileceği, bir nevi referans olabilecekleri bir süreç mi işliyor yoksa liberal bir süreç mi işliyor?

Oruç: Şunu çok net bir şekilde söylüyorum, MILF her ortamda "biz MILF olarak pazarlıkları yürütmüyoruz, biz MILF olarak bir anlaşma yapmıyoruz, yaptığımız anlaşma bütün Moro halkının anlaşması ve bunun içerisinde Moro'daki bütün renklerin olmasını istiyoruz" diyor.

Başkan beye söyledikleri de bu. Bu komisyon da bunu gösteriyor zaten. Ama burada lokomotif ve idare MILF'in elinde. Yapının içerisinde yerli dediklerimizle devletin atadıkları da zaten Müslüman kimlikler. Bu anayasada da Müslümanların istedikleri oluyor. Dışarıyla paylaşma imkanı şimdilik yok, çünkü değişme olasılığı var. Nereleri değişecek nereleri kalacak çok belli değil. Ama belki şunu söyleyebiliriz: Müslümanlar açısından oradaki insanlar açısından anayasada önemli iki şey vardı: Bir tanesi kimlik problemi. Çok yakından tanıdığımız problemlerden bir tanesi, bu anayasa kimliğinin üstünü çizerek böyle kalın kalın harflerle altını çizerek 'bura Bangsamoro'dur' diyor. Burası Morolulara aittir diyor. Buranın idaresi yönetimi Moro'nundur ve bu bölge Moroluların yaşadığı bölgedir diyor. İşte yüzyıllardır devam eden mücadelenin temelindeki en önemli sıkıntıyı bu anayasanın ilk maddeleri bu bölgeyi Moro olarak adlandırılarak ve bu insanları Morolular olarak adlandırarak çözüyor. İkincisi de şer'i hükümlerin olduğu bir adalet sistemiydi. Çok talep edilen şeyler. Şimdi bu da anayasanın içerisine konuldu. Şeriat mahkemeleri oluşturuluyor. İki hukuklu bir hukuk sistemi oluşturuluyor. Bölgede %25 civarında Hristiyan yaşıyor. Eğer bu yeni otonom bölgesi ortaya çıkarsa Hristiyanlar kendi hukuklarına, yani Filipinler devletinin hukukuna tabi olacaklar, Müslümanlar şer'i mahkemelerin hukukuna tabi olacaklar. Henüz bu mahkemeler neleri kapsayacak belli değil, bununla alakalı pazarlıklar devam ediyor. Cephe bunun her şeyi kapsamaması gerektiğini söylüyor, Filipinler devletinin de sadece medeni hukukun olması gerektiğiyle alakalı çekinceleri var. Bu anayasanın çıktığında göreceğimiz şeyler ama benim gördüğüm sadece medeni hukukla bile sınırlı kalan bu mahkemelerin oluşması çok önemli kazanım olacak bölgede. Belki bir üçüncüsü eklenebilir ve daha önceyle karşılaştırıldığında çok önemli bir faktör olarak bu bölgenin güvenliği tamamen yeni kurulacak olan hükümete verildi. Ordu bölgeden sınıra çekiliyor, sadece ülkenin genel güvenliğiyle alakalı sorumluluklar üstleniyor, yeni bir polis gücü oluşturuluyor, mevcut polislerin tamamı bitiriliyor. Eskiden bu döneme devredilecek

hiçbir polis gücü olmayacak. Belki bazılarına yeniden görevler verilecek. Bu polis gücünün başında olan isme parlamento karar verecek. Başkan atayacak ama parlamento karar verecek ve sadece buranın çocuklarının olduğu bir polis gücü olacak. Yani emniyeti de kendi eline olan; silahı, sınırları, parlamentosu, ekonomik bağımsızlığı, uluslararası ilişkileri olan Filipinler'deki birçok milliyetçinin iddia ettiği şekliyle ülkenin bir alt ülkeye bölündüğü bir yapı ortaya çıkıyor.

Erdoğan: *Moro Müslümanları, neden bağımsızlık mücadelesine girişti? Örgütlenme süreçlerini ve amaçları hakkında bizi bilgilendirir misiniz?*

Mahmut Osmanoğlu: İslam dünyasında en uzun süren bağımsızlık mücadelesi olarak nitelendirebiliriz. Uzakdoğu'yla ilgili olarak genelde altı çizilmesi gereken bir husus var: Batılılar Müslümanları ve İslam'ı değerlendirirken İslam'ın daha çok kılıç zoruyla, silah zoruyla, baskıyla yayıldığı şeklinde bir kanı ve iddiaları var. Ama Uzakdoğu'da, özellikle bu coğrafyada, yani Filipinler, Malezya, Tayland'da İslam dürüst tüccarlar ve sofiler eliyle yayılmıştır. Kendi aralarında illa ki sıkıntıları olmuştur, sultanlıklar vs. kurulmuş ama İslam'ın oraya ulaşması ve yaygınlaşması bu şekilde olmuş. Moro kelimesi "Morisko" ile bağlantılı. Müslümanlar Endülüs'ü veya bugünkü İspanya'yı ele geçirdikleri zaman Hristiyanların Müslümanları niteledikleri bir kelime ve Macellan bu bölgeye geldiği süreçte Müslümanlardan nefret ediyorlar. Çünkü Müslümanlar Endülüs'te bir hakimiyet sağlamışlar, daha sonra da oldukça kanlı bir mücadele var. Müslümanlara ve Yahudilere «ya ölürsünüz ya Hristiyan olursunuz» diyorlar.

Erdoğan: *Sömürgeciler Filipinler bölgesine ne zaman gitmişler?*

Osmanoğlu: Macellan'la başladığını söylüyorlar. Osmanlı Devleti kendi

Macellan "biz buraya bir elimizde İncil bir elimizde kılıçla geldik" diyor ve insanları Hristiyanlığa zorladığı gibi aynı zamanda İspanya devleti adına teslim olmaya ve haraç vermeye de zorluyor. Buradan itibaren Müslüman sultanlıkların, sömürgeye karşı mücadeleleri başlıyor.

döneminde bilinen tüm ticaret yollarını hakimiyet altına alınca Batılılar adına keşif verdikleri ama aslında Osmanlı Devleti'nin Akdeniz havzasında oluşturduğu hakimiyeti kırmaya yönelik keşiflere çıkıyorlar. Aslında bunlar yağma seferleri.

Erdoğan: Filipinler'e ilk giden İspanya mı oluyor ?

Osmanoğlu: Evet. Macellan aslında Portekizli, İspanyol kralına hizmet eden birisi. Bu bölgeye gittiği zaman buradaki insanların kendi bölgelerindeki Müslümanlar gibi olduğunu ve o şekilde isimlendirdiğini söylüyor. Ben etimolojik olarak incelemedim ama incelemek isterim.

Erdoğan: Kaçınıcı yüzyıl?

Osmanoğlu: İslam'ın ulaşması 13. yüzyıl... 16. yüzyılda Macellan geliyor, 1520-21'lerde.

Erdoğan: O halde Moro dediğimiz tabir, etnik bir ayrımı temsil etmiyor. Yani orada Filipinlilerdeki genel halktan ayrı bir etnik grup değil?

Osmanoğlu: Dini bir ayrım. Ama işin enteresan tarafı, Batılılar tarafından yapılmış bir tasnif, bu kendi tasnifleri değil belki.

Oruç: Magindenau ve Taos iki ana kabilesi.

Osmanoğlu: Önemli noktalardan bir tanesi de şu tabii, bu keşifler esnasında yağmalar söz konusu oluyor ve işin altında bir de misyonerlik faaliyetleri var. Macellan kendisi iyi bir Hristiyan ve Hristiyanlığın yayılmasına hizmet amacıyla da bu seferlerini yapıyor. Macellan "biz buraya bir elimizde İncil bir elimizde kılıçla geldik" diyor ve insanları Hristiyanlığa zorladığı gibi aynı zamanda İspanya devleti adına teslim olmaya ve haraç vermeye de zorluyor. Buradan itibaren oradaki daha önceden mevcut olan Müslüman sultanlıkların, sömürgeye karşı, mücadeleleri başlıyor. Burada ifade etmek

istiyorum, her ortamda bu gündeme geldiği zaman söylüyor: Bizim tarih kitaplarımıza baktığımız zaman, Macellan'ın bugünkü Filipinler'de bir bölgede oradaki vahşi yerliler tarafından öldürüldüğü ifade ediliyor. Halbuki oradaki Müslümanlar tarafından işgalci ve din dayatan kişi olduğu için öldürmüş birisi.

Oruç: Öldürüldüğü yer de çok önemli. Müslümanlara biçilen yer Mindanao adasıyla sınırlı. Sanki tarihte sadece bu adada yaşamışlar gibi...

Erdoğan: Evet, o dönemde Müslümanlar bugün olduğu gibi Filipinler'in güneyinde mi yaşıyorlardı?

Osmanoğlu: Maynila bölgesine kadar ulaşmış durumdaydılar ve Hüseyin Bey'in ifade ettiği gibi Visayayan bölgesinde Mactan adasıdır Macellan'ın öldürüldüğü yer. Orda Lapu Lapu isimli bir kahraman tarafından öldürüldü. Müslüman olduğu muhtemel...

Erdoğan: Peki, o dönemlerde Müslüman sultanlıklardan bahsettiniz, bunların hakimiyet alanı geniş mi, Filipinler'in tamamını kapsıyor mu?

Osmanoğlu: Maynila'ya kadar ulaştıklarını söylüyorlar. Sulu Sultanlığı var, Sulu Sultanlığı da aslında enteresan bir sultanlık ve bir enstrüman olarak kullanıldı. Bundan sonra da kullanılacak o bölgede stratejik hesaplar dahilinde. Malezya'nın Sabah eyaletinin bir talebi vardır, burası bizim topraklarımız diye ve hatta bir kısım insanlarını gönderir orayı geri almak üzere. Orada bazı Malezya güvenlik güçleriyle çatışmalar oldu, neticede yakaladılar hepsini. O da ayrı bir sorun ama Sulu Sultanlığı var. Ve bunların Filipinler'e kadar ulaştığı, kendi hakimiyetlerini kurduğu söyleniyor.

Erdoğan: İspanyol sömürge yönetimi bu sultanlıklara son verdi?

Osmanoğlu: İşbirlikleriyle ve Hristiyanlaştırarak Müslümanların hakimiyet bölgesi azaltılmaya çalışılıyor ve Hüseyin Bey'in söylediği nokta çok önemli çünkü elimde 1976'da yapılan Libya'nın arabuluculuk yaptığı anlaşma var. O anlaşmada 12 tane bölge var, demek ki daha sonra bölgeler azaltılmış. Bu bölgelerin üzerinde hakimiyet sağlamak gibi daha sonra referandum yapmışlar galiba. Bu bölgelerden bazıları ret oyu vermiş...

Oruç: Bunlar aslında tarihi olarak İslam bölgeleri... Müslümanların çoğunlukta oldukları bölgeler ama İspanyollar sonrası bölgede hakimiyet sağlayan Amerikalılar korkunç bir katliam yürütmüşler. Bugün İsrail'de yaşadığımızın benzerini yapmışlar. Yerleşimler oluşturmuşlar ve Filipinler'in diğer yerlerindeki insanlara sağladıkları imkanlarla Müslümanların topraklarını onların elinden alıp bunlara getirmişler ve demografiyi tamamen bozmuşlar. Yani bu bölgede nüfusla ilgili verilecek kararların hiçbirisinin adil olma şansı yok. Zaten yüzyılın başında Amerikalılar geldiğinde Mindanao Adası'ndaki nüfus oranı, %80-%85 Müslümanlar, %15-%20 Hristiyanlarmış. Bugün geldiğimiz noktada tam tersine döndürülmüş..

Erdoğan: 1898 yılında Amerika sömürge yönetimine geçiyor?

Osmanoğlu: Amerika-İspanya savaşından sonra, 1898'de Amerikalılar orada hakimiyeti sağlıyorlar. Ama buradaki enteresan notlardan bir tanesi İspanyollar oradaki Müslümanlara tam boyun eğdirememiş olmasına rağmen Müslümanların bölgelerini de Amerikan hakimiyeti altına veriyorlar ve bundan dolayı 1899'dan 2013 yılına kadar Amerikalılarla yine Morolu Müslümanların bir mücadelesi, savaşı, direnişi var. 20.000'e yakın insan burada hayatını kaybediyor. Şu noktayı söylemek istiyorum şu an Müslümanlar Mindanao'nun tamamını bile kapsamıyor gösterdikleri haritada. Ama Macellan'ı öldüren kişi Visayas'ta, daha kuzeyde. Bu,

tarihi olarak Müslümanların o bölgelerde olduğunu gösteriyor. Ama bu barış müzakereleri esnasındaki en önemli noktalardan bir tanesi de onların “Ancestral Domain” dedikleri ata yurdu meselesi vardı. Ama süreç içerisinde Tripoli veya bizim Trablusgarp dediğimiz anlaşmadan bugüne kadar bu alanın daha da daraltıldığını görüyoruz. Bu da tabii oradaki dini demografinin değiştirilmesiyle ve Hristiyanların Müslümanların bulunduğu bölgelere yerleştirilmesiyle sağlanıyor.

Erdoğan: Müslümanlar göç ettiriliyor yerine Hristiyanlar yerleştiriliyor?

Osmanoğlu: Göç ettirmesi de ayrıca tabii, terör diye ifade edebiliriz bunu. Bunların arasında Hristiyanların oluşturduğu bir hareket var. Bu hareket Müslümanların yerlerinden edebilmek için katliamlarda bulunuyor ve Müslümanlar bu topraklardan çekilip bölge Hristiyanlaştırılıyor. Dolayısıyla bu anlaşma mucibince referandum yapılması gereken bölgelerde, o zaman yarı otonomiye ret oyu çıkıyor. Dolayısıyla Müslümanlar sadece 4 bölgede bu referandumu kazanmış oluyorlar.

Erdoğan: Peki, gelelim 1970 sonrasına... Amerika sömürge yönetimine karşı bir direniş meydana geliyor ama 70 sonrasında daha bir hareketlenme söz konusu. Artık Müslümanlar örgütlenmeye başlıyorlar. Bu örgütlenme sürecinde hangi güçler ortaya çıkıyor?

Osmanoğlu: Birinci dönemde İspanyollara karşı 1898'e kadar, ikinci dönemde 1946'ya kadar Amerikalılara karşı bir mücadele. Ondan sonra da Filipinler oluşturuluyor. Müslümanlar her ne kadar bu Filipinler Federasyonu içerisinde kendilerinin ayrı bir toplum olduklarını ve ayrı bir bağımsız devlet istediklerini söylüyorlar ama söyledikleri dikkate alınmıyor. Hatta o dönem Amerikan devlet başkanıyla ilgili suçlamaları

Bunların arasında Hristiyanların oluşturduğu bir hareket var. Bu hareket Müslümanların yerlerinden edebilmek için katliamlarda bulunuyor ve Müslümanlar bu topraklardan çekilip bölge Hristiyanlaştırılıyor.

var ve Müslümanlar Filipin devleti içerisinde Filipinler'e veriliyor ve Filipinler egemenliği sağlanmış oluyor. Filipinler devletine karşı mücadelenin başlaması da 1968'den sonra. Jabidah Katliamı diye bir katliamdan bahsediyorlar. Malezya'nın Sabah Adası bölünmüş durumda. Bir kısmı Malezya'nın bir kısmı da Endonezya'nın. O bölge üzerinde Sulu Sultanlığı'nın talebi var. Çünkü Sulu Sultanlığı'nın İspanyollarla bir anlaşması var. O anlaşmada tercüme hatalarından dolayı... Sulu Sultanlığı burayı kiraya verdiğini söylüyor bir Alman veya Avustralyalı şahsa, ama diğer tarafta egemenliğin İspanyollara terk edildiği şeklinde bir anlaşma var. Yani anlaşma metinleri farklı. Bugün yine geçtiğimiz aylarda da gündeme geldi Sulu Sultanlığı diyor ki biz burasını kiraya verdik bu bölgeyi ve hatta halen de kira aldıklarını söylüyorlar sembolik.

Oruç: Malezya kurulduğu zaman bu kira akdi Sulu Sultanı'yla Malezya arasında yenileniyor. Malezya'nın elini güçlendiren bu zaten, diyor ki burası benim yerim çünkü kirasını ödüyorum. Belli bir miktar kira da hala Sulu Sultanı'na ödenmeye devam ediyor.

Osmanoğlu: Evet. Şimdi Filipinler bu meseleyi, Malezya'yı istikrarsızlaştırma enstrümanı olarak kullanıyor ve geçenlerde Sulu Sultanı "buralar bizimdir" dedi bir, insanları gönderdi bu bölgeye. Bir karışıklık çıktı.

Erdoğan: Jabidah Katliamı mı milat oldu, mücadelede?

Osmanoğlu: 1968 yılında Filipinler hükümeti bir grup Müslüman Mindanaolu genci özel kuvvetler olarak eğitiyor. Bazı istikrarsızlaştırma faaliyetleri yapmak üzere Sabah'a gönderiyor. Ama bu gençler ne zaman ki gönderilecekleri yerin kendi ırkından, kendi dininden insanlar olduğunu anlayınca karşı çıkmaya çalışıyorlar, bunun üzerine o gençlerden büyük kısmı hatta bir tanesinin kurtulduğu söyleniyor, onları öldürüyorlar. Bunun üzerine Moro Ulusal Kurtuluş Cephesini, Nur Musiari'nin, kurduğu

söyleniyor ve daha sonra silahlı çatışma dönemi başlıyor. Bu silahlı çatışma dönemi de zannediyorum oraya yardım sağlama noktasında Kaddafi'nin özellikle rolü var. Anlaşma sağlanıyor 1976 yılında. İşte şu söylediğimiz 12 yerde yarı otonomi verilmesi noktasında. Ama bu tabii Müslümanların bir kazanımı. Ama kendi içlerinde çatlak çıkıyor. Selamet Haşimi Allah rahmet eylesin, vefat etti yerine Hacı Murat geldi, Moro İslami Kurtuluş Cephesi...

Erdoğan: Ulusal Cephe'den İslami Cephe'ye bir geçiş...

Osmanoğlu: Önceden birlikte olan güçler ama bu anlaşmayla birlikte ayrıldılar. Gerçi rivayetler farklı ama ben Nur Misuari'yle konuştum. Oldukça uzun bir röportaj yapmıştık, yine Selamet Haşimi ile. Bizim Pakistan'da bulunduğumuz dönemde orda bulunuyordu. Gittik kendisiyle de görüştük. Yani farklı versiyonlar olmasına rağmen bunlar önceden bir hareket ama özellikle Mısır'da el-Ezher'de okumuş ve orada Müslüman Kardeşler'den etkilenmiş olan Selamet Haşimi İslami anlayışa ve İslami temele dayalı bir örgüt oluşturuyor ve bunu 1984 yılında ilan ediyorlar.

Erdoğan: Siyaseten Ulusal Cephe daha çok özerklik taraftarıyken İslami Cephe'nin tam bağımsızlığı savunduğu için böyle bir ayrışma olduğu yorumuna katılıyor musunuz?

Osmanoğlu: Aslında ben bu noktada bir fark görmedim. Sanki fark ideolojik gibiydi. Nur Misuari daha çok laik yapıda bir, otonom ya da bağımsız devlet fikriyle yola çıkıyorlar. Ama diğeri de İslami ideolojik bir altyapıya sahip bir bölge arayışında. Burada Nur Misuari'nin hakkını vermek gerekiyor. Çünkü orada bu mücadelenin başlangıcını yapan kişi, diğeri de bir sembol... Daha sonra her ne kadar aralarında anlaşmazlık bulunsa da bugün itibariyle İslam İşbirliği Teşkilatı'ndaki gözlemci üye

Nur Misuari daha çok laik yapıda bir, otonom ya da bağımsız devlet fikriyle yola çıkıyorlar. Ama diğeri de İslami ideolojik bir altyapıya sahip bir bölge arayışında.

halen Nur Misuari'nin Ulusal Kurtuluş Cephesi.

Oruç: MILF de ilk defa davet edildi. Geçen hafta bir araya geldiler şimdi iki hareketin nasıl birleştirilebileceği konuşuluyor.

Erdoğan: O günden sonra Filipinler Hükümeti'ne karşı askeri mücadeleyi daha çok MILF temsil etti ve barış sürecini hazırlayan da MILF oldu. Mücadele süreçlerini anlatır mısınız bize?

Osmanoğlu: İki taraf da vardı aslında ama daha sonradan yani Moro İslami Kurtuluş Cephesi güç kazandı ve bölgeyi domine etti. Dolayısıyla Filipinler Hükümeti Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi'yle barış anlaşması imzalamış olmasına rağmen asıl muhatabın Moro İslami Kurtuluş Cephesi olduğunu gördü. Çünkü işlevsiz kalacaktı. Yani benzer bir süreç inşallah gerçekleşmez. Bu söylediğiniz şey çok önemli. Eğer bir araya gelip diğer grupları da bir araya getirip eğer birlikte hareket ederlerse başarıya ulaşma şansı var bu son barış anlaşmasının. Ama öbür türlü bu sefer polis, kurulacak polis teşkilatı bu hükümetin denetimi altında olacağı için ortaya şöyle bir şey çıkacak, askerler çekilecekler bu sefer içerideki polis teşkilatı diğer Moro örgütleriyle çatışma noktasına gelecek çünkü radikal gruplar da var. Ebu Seyyaf Grubu var, Bangsamoro İslam Cephesi yanlış hatırlamıyorsam. Evet bazı şeyler var, gruplar var. Bunlarla bizzat yeni kurulacak olan hükümet uğraşmak durumunda kalabilir, bu da kardeş kanını dökmek manasına gelecektir. Dolayısıyla kapsamlı olarak, diğerlerinin de bu barış sürecine katılması gerekir. Aksi takdirde bu söylediğim şey olabilir. Hüseyin Bey gelip gittiği için içerideki dengeleri çok daha iyi bilir.

Erdoğan: Tekrar döneceğiz Hüseyin Bey'e, ama önce Kadir Bey'e sormak istiyorum. Pasifik, hareketleniyor, sıcak bir bölge haline geliyor, özellikle Çin ve Amerika'nın çıkarları çatışmaya başlıyor. Bu anlamda bu anlaşmayı nereye oturtuyorsunuz? Bu anlaşmanın bölgesel ve küresel

dengeler açısından anlamı nedir?

Kadir Temiz: Tam o Hacı Murat'ın dediği cümleden aslında başlamak lazım bence. “Artık barışa ihtiyaç var” dedi. Neden? Biz genelde uluslararası ilişkiler çalışmalarında böyle sorularla başlıyoruz. Yani neden böyle bir barışa şu anda ihtiyaç duyuldu? Bunun için de aslında bölgedeki, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında oluşmaya başlayan yapıya o sürece biraz bakmak da gerekiyor. Mesela ilginç bir şekilde bazı teorik tartışmalar var. Asya'nın entegrasyonu veya Asya tarzı yönetimlerin nasıl bir bölgesel sistem kuracağına dair. Bunlar bildiğiniz gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra belirli ittifak sistemleri kurmasıyla şekilleniyor. 60'larda sadece Asya-Pasifik de değil Afrika'da Latin Amerika'da dünyanın birçok bölgesinde yeni bağımsızlık hareketlerine de şahit oldu. Bu dönemde Asya-Pasifik'te Amerika Birleşik Devletleri açıkçası iki sistemle ittifaklarını idare ettirmeye başladı. Bunlardan bir tanesi 60'lı yıllarda ASEAN'ın kuruluşu ve orada ASEAN'ın kuruluşundan Güneydoğu Asya ülkelerinin bir araya getirip aslında temelde Amerika Birleşik Devletleri'nin başında olduğu bir soğuk savaş dengesi yaratmak vardı. İkincisi de 90'lı yıllarda ortaya çıkan APEC dengesi. APEC de Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği. Şimdi bu iki ittifak alanına baktığımızda Amerika Birleşik Devletleri bu süreçten Çin ve Japonya'yı açık bir şekilde dışarıda bıraktı. Ve tarihsel olarak Çin ve Japonya'nın bölgedeki hakimiyeti düşünüldüğünde ki bu işte biliyorsunuz Moro'daki İslami hareket sadece Amerika'yla değil aslında bir dönem de Japonya'yla savaşıyor, Japonya'nın da bölgeyi işgali var. Yani dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin tabii tarihsel olarak özellikle Filipinlerde

etkisi var ama son dönemlerde özellikle Çin tarafından iddia edilen bazı bölgesel sorunların da gösterdiği gibi aslında Asya-Pasifik'te Amerika Birleşik Devletleri dışında da bazı bölgesel aktörler var. Ama bu özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonraki Asya-Pasifik dengelerinde bu iki güç ki bence bundan sonraki süreci biraz daha etkileyebilecek iki güç dışlanmıştı. Bunların yavaş yavaş 90 sonrasında bölgedeki dengeleri değiştirmeye başladığını görüyoruz. Özellikle ekonomik olarak bakmak gerekiyor bence. Barış sürecinin bu kadar hızlanmasında önemli bir etkisi var bu ekonomik meselelerin. Mesela 2012 rakamlarına baktığımızda 2012'deki Asya-Pasifik'teki toplam büyüme %7.1 civarında. %7.1 aslında dünya genelinde çok büyük bir rakam. Yani bu şu demek siyasi sistem açısından işler yolunda gidiyor. Bu ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği için siyasi istikrarsızlık unsurlarının ortadan bir şekilde kaldırılması lazım.

Erdoğan: Peki Filipinler bu ekonomik büyümenin önemli bir unsuru mu?

Temiz: Önemli bir unsuru çünkü Filipinler ekonomisine baktığımızda Filipinler ekonomisi de çok ciddi bir istikrara sahip. 90'lı yıllardan itibaren başlayan, Asya mucizesi olarak bildiğimiz, 4 Asya kaplanı denilen ülkeyle başlayan, 97 kriziyle biraz sekteye uğrayan ama Çin'in yeniden ciddi bir ivme kazandırdığı Asya tarzı ya da Asya'daki ülkelerin alternatif bir ekonomik büyüme modelleri var. İşte buna Asya tarzı diyoruz, bazen küresel ekonomiyle entegrasyon diyoruz ama hemen hemen 80 sonrası ile başlayan dünyadaki genel neoliberal politikalarla gerçekten entegre bir şekilde devam eden bir ekonomik büyüme süreci var. Filipinler de o halkanın dışında değil açıkçası. Mesela Çin faktörünün 90 sonrasında ciddi bir şekilde meseleyi etkilediğini görüyoruz. Bunun çok açık bir göstergesi var, bu da ekonomik bir gösterge aslında. Çin'in sadece Çin'i bile dışarı çıkarttığımızda aslında Asya'nın genelinde %5 civarında bir istikrarlı büyümesi var. Yani buradaki ülkelerin hemen hemen hepsi siyasi bir istikrarsızlık olmaması durumunda ekonomik kalkınma ve tabii Batı

tarzı küresel ekonomik sistemle entegre olma yolunda devam ediyorlar. Mesela 96 anlaşmasından bahsettiniz; 96 anlaşmasından 2012'ye kadar yaklaşık 16 yıllık bir süreç var. Tabii siz belki bölgeyi daha iyi takip ettiğiniz için daha iyi biliyorsunuzdur ama ben en azından dışarıdan, bölge ve küresel sistem açısından baktığımda bölgedeki diğer aktörlerin yavaş yavaş ortaya çıktığı, olgunlaşmaya başladığı bir süreç olarak okuyorum. Mesela barış süreci niçin 2012'yi bekledi? Niçin 2008'de olmadı? Bunun bölge ülkeleriyle özellikle Çin ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerle de yakından ilgisi var. 2010'lu yıllara kadar Çin'in Amerika Birleşik Devletleri'yle doğrudan bir rekabet alanı geliştirdiğini görmüyoruz. Daha çok bölge ülkeleriyle bir rekabete giriyor Çin. Ama 2010'lu yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nin bir Asya-Pasifik stratejisi var. 2011 yılında Hillary Clinton da açıklamıştı. Ortadoğu'dan çekilip yavaş yavaş Asya-Pasifik'te yeniden konuşlanmak...

Erdoğan: Çin'i tehlike olarak gördüğü için mi sizce bu?

Temiz: Bence böyle bir etki var. Yani Çin'in daha sonraki adımlarıyla da göreceğiz ki bu Çin'in yeniden ekonomik kalkınmasını bölgesel hırslarıyla biraz yönlendirmesinden dolayı Amerika Birleşik Devletlerinin yeniden dengeleyici unsur olarak bölgeye girmesi olarak okuyabiliriz. Ben Filipinler'deki bu barış sürecinin de bununla çok yakından ilişkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü Filipinler Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki belki de tek istikrar alanı ve Japonya'dan sonra Çin'in güneyindeki tek ittifakı diyebiliriz. Çin ile Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya-Pasifik'i yorumlamalarındaki farklı duruşları bize Çin'in bölgesel hırslarının boyutlarını göstermesi açısından da önemli. Mesela bölge ülkeleri, özellikle ASEAN ülkelerinin çok ciddi bir Çin endişesi vardı. Çünkü Çin ekonomik yayılması acaba siyasal ya da bölgesel olarak askeri operasyon ya da askeri genişlemeye doğru da genişleyecek mi şeklinde. Buna Çin genelde ya diplomatik

Çünkü Filipinler Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki belki de tek istikrar alanı ve Japonya'dan sonra Çin'in güneyindeki tek ittifakı diyebiliriz.

söylem bazında karşı çıkıyor, tabii ki hiçbir şekilde Çin'in ekonomik kalkınmasının siyasal ya da yayılcı politikalara dönmeyeceğini ifade ediyor. Ve bu şekilde Güneydoğu Asya'daki özellikle ticari ve ekonomik ilişkileri güçlü olan ülkelerle ayrı ticaret anlaşmaları yapmaya başladı. Mesela Malezya bunlardan bir tanesi. Çok güçlü ticari ilişkileri var. Mesela Vietnam, Filipinler ve bölgede Tayvan... Japonya'yla yaşadığı ada sorunları sonrasında ASEAN'ın son dönemlerde Çin'i kınaması ya da Çin'in bu hırslı tavırlarına karşı en azından uyarı niteliğinde bir metin yayınlanması istendiğinde ASEAN ülkelerinde bile yavaş yavaş bir ihtilaf oluştuğunu, Çin'le arası iyi olan ülkelerin böyle bir metne imza atmamak istemediklerini görmeye başladık. Kısacası Çin'in bu bölgedeki varlığı ve yavaş yavaş bu ekonomik kalkınmasının gelecekte sadece Filipinler'de değil mesela Myanmar'da, Arakan sorununda, yine Tayland'da, Patani'de, Endonezya Açe'de bu tarz bölgelerde de Çin'i artık bence hesap edilebilecek bir aktör olma konumuna yaklaştırdığını görüyoruz. Mesela Amerika Birleşik Devletleri niçin ciddi bir şekilde bu anlaşmaları sürüklüyor ve destekliyor? Bence bunun cevabı burada saklı. Asya-Pasifik'te yeni bir güçler dengesi oluşmaya başlıyor. Yani soğuk savaşın 2 kutuplu yapı 90 sonrasında tek kutuplu bir yapıya dönmüştü. Bu yapı yaklaşık 10 yıl ya da 15 yıl boyunca Çin'in çift haneli büyüme rakamlarından sonra yavaş yavaş bir güçler dengesi konumuna yaklaşıyor. Tam olarak geldi diyemeyiz buna. Ama en azından Asya-Pasifik'le ilgili yazılan bu uluslararası ilişkiler literatüründe yavaş yavaş güçler dengesi literatürünün güç transformasyonu nasıl olur gibi tartışmaların teorik zeminde gündeme geldiğini görüyoruz. Neden? Çünkü Amerika'nın oradaki güç alanı yavaş yavaş Çin tarafından nasıl transforme edilir, edilebilir mi ya da? Bu gibi konular ciddi bir şekilde gündemde. Amerika Birleşik Devletleri de kanaatimce şu anda bu geçiş aşamasında ve geçişi kontrollü bir şekilde yapmaya çalışıyor. Hala eski ittifak alanlarını sorgulayarak ve de koruyarak...

Erdoğan: Biraz önce Mahmut Bey bölgesel grup ve yapılanmaların oluşturabileceği muhtemel çatışma ortamından bahsetti. Sizce bu

anlaşmanın ve barış sürecinin oradaki Müslüman halk ve genel olarak Moro halkı açısından sosyal olarak ve ekonomik olarak ne tür getirileri olabilir?

Oruç: Şimdi biz heyet olarak yaklaşık 1 yıldır her 2 ayda bir bölgeye gidiyoruz ve bölgenin çok önemli aktörleriyle görüşüyoruz. Sadece muhtemel Bangsamoro özerk bölgesinde değil, komşuları olacak yerlerde ve Manila merkezdeki aktörlerle de yoğun görüşmeler yapıyoruz. Bu 1 yıl içerisinde buradan benim anladığım, insanlarda hissettiğim çok önemli bir şey var. Hangi etnik kökenden, hangi dinden olurlarsa olsunlar insanlar artık barış istiyorlar. Çok marjinalleşmedilerse, bakış açıları çok körelmediyse, MILF’i biraz tanıdırlarsa Hristiyanlar bile oluşacak bu otonom bölgesinde Hristiyanların hukukuna bir zarar gelmeyeceğine inandılar. Bunu ben en yetkili ağızdan, Mindanao başpiskoposundan duydum: “Biz buradaki Müslümanların bizim hukukumuza zarar vermeyeceğini biliyoruz. Çünkü savaşın en yoğun yaşandığı zamanlarda bile onlar hiçbir zaman sivilleri hedef alıp bizim insanlarımızı öldürmediler” dedi. Bazı yerlerde marjinal şeyler yaşanmış olabilir. Özellikle adalara gittiğinizde başka hikayeler de duyuyorsunuz ama genel kanaatler böyle. Birçok aktör var bölgede. Ama aktörlerin içerisinde en güçlü olanı İslami Cephe. İslami Cephe demin de söylediğim gibi hem silah olarak çok güçlü, asker olarak çok güçlü hem de halkın içerisinde çok ciddi manada bir desteğe sahip. Ama öbür aktörler de önemli güçler. Misuari çok karizmatik bir lider. Çok karizmatik birisi, hala arkasından on binleri sürükleyecek kadar önemli bir isim. Bu sürecin içerisine de dahil olmayı kesinlikle reddediyor. Hiçbir şekilde yapmayacağız diyor. Ve geçen sene anlaşma imzalandıktan çok kısa bir süre sonra Zamboanga şehrinde Müslümanların ağırlıkta oldukları bir bölgeye; adadan, Basilan Adası’ndan 200-250 civarında savaşçısıyla

Çok marjinalleşmedilerse, bakış açıları çok körelmediyse, MILF’i biraz tanıdırlarsa Hristiyanlar bile oluşacak bu otonom bölgesinde Hristiyanların hukukuna bir zarar gelmeyeceğine inandılar.

birlikte geldi, bir baskın yaptı. Böyle anlaşmanın en tepede olduğu, insanların umutlarının en tepede olduğu zaman diliminde böyle bir baskın gerçekleştirdi. Onun yaptığı bu yanlışa Filipinler devleti de aynı şekilde aynı oranda bir yanlışa cevap verdi ve askeri müdahalede bulundu. Ben bu en son gittiğimde Basilan Adası'na gittim, orada birinci ağızdan dinlediğim o baskında 200'ün üzerinde mücahidin hayatını kaybettiği... Hiçbir sebebi yok. Hiçbir karşılığı yok. On binlerce aile evinden oldu. Barışla ilgili çok önemli bir kırılma yaşanabilirdi. MILF de devlet de bu

Bu sınırları kesinleştirilmiş bir otonom bölgesi olmayacak. Bu otonom bölgesine komşu olan her bölge en küçük "barangay" dedikleri köylerde bile yaşayan insanların %10'u isterlerse Bangsamoro'ya dahil olacaklar.

olayı yok hükmünde saydılar ve devam ettiler. İyi yanı Misuari dışındaki fraksiyonların tamamı da bu problemin doğru olmadığını, Misuari'nin doğru yapmadığını söylediler. MILF çok parçalı bir yapı. İçerisinde 5 ana yapıya bölünmüş. Bunlar bir araya gelmeyen 5 ana yapı. Aslında kendi liderleriyle isimlendirilen bağımsız yapılar haline gelmişler. Belli sayıda silahlı gücünü muhafaza eden ama arazide de çok yoğun olmayan bir mekanizmaya, sosyal yapılar haline dönmüşler. Hangi birisiyle oturursanız, zaten içlerinde gençlerin sayısı çok fazla değil. Özellikle liderlik kısmına geldiğinizde hep o 70'li yıllarda Misuari'yle başlamış, mücadelenin içerisinden yetişmiş, şimdi de 70'li yaşlar civarında olanların hala lider kadrosunda oldukları bir yapı. Hep tarihi konuşuyorlar. Hep geçmişi konuşuyorlar. Güncelde artık ne var onların masaya konulduğu bir yapıya gelemiyorlar. Şimdi en çok söylenen şeylerden bir tanesi diyorlar ki biz yaptığımız anlaşmalarda sınırların içerisine 13 eyaleti 13 bölgeyi koymuştuk şimdi bu 5'le sınırlandı. Ben de diyorum ki çok doğru söylüyorsunuz yani hangi Müslüman sınırların daraltılmasını ister ya da kabul eder ki. Ama aynı zamanda diyorsunuz ki buralarda referandum yapılsın. Buralarda tekrar referandum yapılırsa bunun kabul edilme şansı var mı? Diyorlar yok ama gene de yapılsın. Bu şekilde bir kazanım olmayacak. Burada gözükene şu, mevcut 5 bölge 1 referandum daha yapıldığında evet deme olasılığı

çok yüksek, eğer bir etnik problem yaşanmazsa. Komşu memleketlerle ilgili de çok önemli bir madde konuldu. Bu sınırları kesinleştirilmiş bir otonom bölgesi olmayacak. Bu otonom bölgesine komşu olan her bölge en küçük “barangay” dedikleri köylerde bile yaşayan insanların %10’u bir araya gelip derlense ki biz Bangsamoro’nun parçası olmak istiyoruz. Bir sonraki seçim döneminde orada bir referandum yapılacak eğer evet çıkarsa Bangsamoro’ya dahil olacaklar. Bu aslında süreç içerisinde bütün Mindanao’nun da bunun içerisine girme olasılığı olan genişlikte sınırlar ortaya çıkartıyor. Bütün kazanımlarla birlikte ben anayasasının da, anlaşmanın da çok başarılı olduğunu görüyorum. İnşallah bunun başına da bir sıkıntı gelmez Müslümanlar açısından...

Erdoğan: Ekonomik düzenlemeler getiren maddeler var mı?

Oruç: Evet. İstatistikler şunu söylüyor, Filipinler’de son 15 yıl içerisinde ekonomi yaklaşık %25 civarında büyüme sağlamış. Bangsamoro bölgesine geldiğinizde %40 bir gerileme var. Ama imkanlara baktığınızda adanın ekonomik olarak en büyük ekonomik imkanlara sahip olan bölgesi. Tarım olarak, hayvancılık olarak ve doğal kaynaklar olarak da aynı şekilde, yeni kurulacak Bangsamoro bölgesi çok zengin. Problemlerin, anlaşmaların içerisindeki problemlerin en sıkıntılılarından bir tanesi de Bangsamoro’nun adalar ağırlıklı bir yapıda olmasından kaynaklanıyor. Yani aralarında çok uzun bir deniz var. Normalde denizlerle ilgili hukuk, bir kara sahanlığıyla sınırlı. İşte adaların etrafındaki 12 mil veya başka kaynaklarda 20 mil-22 mil söylenen. Bununla sınırlı bir kara sahanlığında normal şartlarda siz ekonomik olarak söz hakkına sahipsiniz. Ama yapılan anlaşma bunun kara sahanlığı olarak tamamını Bangsamoro suları olarak kabul etti. Yani bu bölgedeki ana kıtasıyla adalar arasındaki bölgedeki denizin tamamı Bangsamoro’ya ait. Aradaki kopuklukların hiçbiri olmayacak. Bu aslında iki anlama geliyor. Hem ekonomik olarak Bangsamoro’nun kullanacağı bir deniz olacak, hem de ilerisi için Filipinler devletinin güneyle olan geçişinin tamamen Bangsamoro’nun denetimine girdiği bir durum ortaya

çıkıyor. Gene tarihsel olarak da aslında en kadim İslam topluluklarının yaşadığı, bugün de Filipinler'in turizm merkezi olan Boracay Adası var. Ama şu anda orada yaşayan Müslümanların oranı %1'lere kadar gerilemiş. Onun için çok dile getirilemeyen bir yer. Onunla adalar arasındaki bölgede ortak ekonomik zone olarak belirlendi. Yani oradaki imkanlar da Filipinler'le Bangsamoro arasında paylaşılacak. İlk başlangıç noktasında bölge tarıma ve hayvancılığa dayalı bir ekonomiyle ayakta durabilecek gibi gözüküyor. Bölgenin tayfunlara kapalı noktası burası. Filipinler'in tamamı musondan sonra oluşan büyük tayfunlara açık. Bundan çok ciddi

Filipinler'de son 15 yıl içerisinde ekonomi yaklaşık %25 civarında büyüme sağlamış. Bangsamoro bölgesine geldiğinizde %40 bir gerileme var.

zarar görüyorlar. İşte geçen sene bunun en büyüklerinden bir tanesi yaşandı. Aslında adanın bu tarafı Müslümanların olduğu bu bölge tayfunlardan ve selden en az etkilenen yerler. İstikrar geldiği zaman çok kısa süre içerisinde büyük gelişme sağlama potansiyeline sahip. Bir ikinci önemli özelliği genel doğal kaynaklar kadar insan kaynağı da. Bölge insanı yatırıma ve ticarete çok yatkın bir millet. Belki bu ticari kökenleri gelenekselleşmiş, ilk İslam'ı tanımalarına vesile olan tüccarlarla beraber başlayan bir süreç. Tüccar bir millet. Biz Cotabato merkezde birçok iş adamıyla da görüşmeler yaptık, ki yatırımlar şu anda bile başladı. Emlak fiyatları şu anda toprak fiyatları yoğun bir şekilde hızlı bir şekilde yükselmeye başladı. İstikrarın geldiği andan itibaren

bölge çok yoğun bir şekilde zenginleşmeye başlayacak. Doğal kaynaklar olarak özellikle adalarla ana kıta arasındaki denizde tespit edilmiş çok yüksek rezervli doğalgaz var. Burada Çinli firmalar, Malezyalı firmalar, Japon firmalar yoğun bir görüşme içerisindedir ve yapılan anlaşmalar bu zenginliğin yarısı Filipinler devletinin yarısı da Bangsamoro'nun olacak şekilde yapılmış. Tespit edilmiş rezervler 5.000.000 nüfusu olan Bangsamoro'yu önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde dünyanın zengin coğrafyalarından bir tanesi haline getirme potansiyelini taşıyor. Uluslararası büyük tarım firmaları bölgeyle çok ilgileniyor. Özellikle ananas, muz gibi

tropik bitkilerin, mangonun yetiştirilebileceği çok geniş boş araziler var. Dört gözle bekledikleri şey bu taraftaki barışın olması. Burada barış gelir gelmez çok yoğun bir istihdam oluşacak, kaynak oluşacak. Ama söylediğiniz olayı durdurmaya yönelik potansiyel var mı? Var. Ama bu potansiyel sadece Müslümanlar tarafında değil. Devlet tarafında da aynı şekilde... Fanatik Hristiyanlar ve ordunun içerisindeki yapılar var. Ben bunu Filipinler Güvenlik Konseyi'nde de söyledim. Orada da hep bu söyleniyor. "Biz MILF'le anlaşma yapıyoruz ama MRLF var Misuari var BIF var, onları kontrol edemiyoruz" diyorlar. Ben de "teorik olarak doğru söylüyorsunuz bunlar var ama bunların hiçbirisi MILF'in sorumluluğunda değil. Siz MILF'le bir barış anlaşması yaptınız ve MILF'in yaptıklarını sorgulama hukukuna sahipsiniz. Çünkü onlar, öbürleri anlaşmanın parçası değiller. Ama sizin içinizdekileri siz çok iyi kontrol etmek zorundasınız" diyorum. Neden MILF'e operasyon yapıyor devlet? Anlaşmanın bir maddesi. Neden Misuari'ye operasyon yaptınız? Anlaşmanın bir maddesi MILF'e diyordu ki, içerde Müslümanlarla bir problem olursa öncelikle İslami Cephe'nin bu problemi çözmesine biz zaman tanıyacağız, ortak operasyon gerekiyorsa ortak operasyon yapacağız. Bu sağlanamazsa o zaman biz merkezi hükümet olarak müdahale edeceğiz. Bu şekilde anlaşmaya imza atmışsınız ama siz iki olayda da gittiniz çok yoğun bir şekilde müdahale ettiniz. Ben arazide gene komutanlarıyla görüşüyorum. Her gittiğimiz şehrin ordu komutanıyla görüşüyoruz. Bir çoğunun genel tavrı şu: Biz askeriz. Asker olarak görevimizi yaparız. Tutuklanması gerekeni ben tutuklarım sonra siyasi irade bırakılmasını istiyorsa onlar bıraksınlar. Bu tutuklamalar da bölgesel olarak maalesef devam ediyor. Siz bunları mutlaka kontrol altına almalısınız. MILF ve biz bunu size sormamız lazım. Önce kendi içinizdeki oyunbozanları temizleyin, ondan sonra marjinal dediklerinizle ilgili MILF'le beraber

Eğer MILF çok ciddi bir hata yapmazsa kurulacak bu geçiş hükümetini sadece ana kıta merkezli, sadece kendilerinin olduğu bir yapı yerine herkesin temsil edildiği bir yapı haline getirebilir.

enstrümanlar geliştirebilirsiniz. Ama benim gördüğüm; eğer MILF çok ciddi bir hata yapmazsa kurulacak bu geçiş hükümetini sadece ana kıta merkezli, sadece kendilerinin olduğu bir yapı yerine herkesin temsil edildiği bir yapı haline getirebilir. İnsanların kendini ifade etmesine müsaade ederse herkes orada bu Bangsamoro'yu istiyor olacaklar. Ben çok büyük bir problem çıkacağını düşünmüyorum. Fevri tepkiler oluşabilir ama iki taraftaki irade devam ettiği müddetçe bunlar atlatılacak olan şeyler.

"40 yıldır hep öldürüldük, hep baskı altında kaldık, hep geri kaldık.

Çok daha önemlisi buradan, halkımız Filipinler'in diğer yerlerine göç etti. Çok yoğun bir şekilde göç var. Biraz daha biz bu süreci devam ettirsek belki barış yapmamızı gerektiren halk kalmayacak buralarda."

Yani bugün Misuari kendini Müslümanlara bile anlatmakta artık zorlanıyor. Hakkında tutuklama kararı var. Cidde'ye görüşmelere gelemiyor. Kendi arkadaşları tarafından da yoğun bir şekilde izole edilmiş durumda. Kim benzer bir şey yaparsa onlar da aynı şekilde toplumda izole edilecekler. Hacı Murat'ın çok önemli bir cevabı var. Niye bu kadar barış istiyorsunuz, diye sorulduğunda diyor ki: "40 yıldır hep öldürüldük, hep baskı altında kaldık, hep geri kaldık. Çok daha önemlisi buradan, halkımız Filipinler'in diğer yerlerine göç etti. Çok yoğun bir şekilde göç var. İnsanlar Filipinler'in her tarafında nerede kendilerini güvende hissediyorlarsa, ailelerini nerede muhafaza edeceklerini düşünüyorlarsa oraya gitmişler. Biraz daha biz bu süreci devam ettirsek belki barış yapmamızı gerektiren halk kalmayacak buralarda." Bunun için hızlı bir şekilde barışın olmasını istiyorlar. Ama bunu yaparken de ellerindeki gücü bir kenara bırakmıyorlar. Belki demin söylememiz gereken bir

şeydi. Bir önceki anlaşmaların hepsinde silahların teslim edilmesi vardı. Şimdi şunu çok net bir şekilde ilk baştan itibaren söylüyorlar, biz silahlarımızı teslim edip tekrar irademizi size emanet etmeyeceğiz. Silahlarımız elimizde olacaklar ve sizinle barış yapacağız. Bu büyük bir problemdi, sıkıntıydı ama devlet sonunda anlaşmada silahların kullanım dışına çıkartılmasını kabul etti. Bunun nasıl olacağıyla alakalı net şeyler

yazılmadı ama İngiltere'nin Kuzey İrlanda'yla yaptığı anlaşma örneği burada uygulanacak. Bizimkinin dışında bağımsız bir heyet, ihtimallerin içerisinde Türkiye'nin de olduğu bir heyet, bu silahları alacak. Bangsamoro'nun içerisinde MILF'in her an ulaşabileceği bir noktada yediemin olarak teslim alacaklar, muhafaza edecekler. Bunlar da kameralarla sürekli görüntü altında olacak. Devlet de bilecek ki bu silahlar MILF askerlerinin elinde değil bu depoda duruyor. Ama MILF de bilecek ki eğer bir sıkıntı olur, devlet bir önceki yaptığı anlaşmalarda olduğu gibi bu anlaşmayı bozarsa gidip bu silahları devletten önce alma imkanına sahip olacak. Zaten Filipinler Amerika kopyası bir memleket, onun için silah edinmek çok zor bir şey değil. Bu sene yeni bir kanun yaptılar. Yeni kanunlarla silah bulundurmaya, silah taşımaya sınırlandırdılar. Sınırlama şu anda...

Erdoğan: Biraz önce iç güvenliği sağlayacaklarından bahsettiniz?

Oruç: Polis gücü olacak. Ama bunlar ağır silahlar, polisin kullanacağı silahlar değil. Çok ciddi ağır silahlar var MILF'in elinde. Bunlar kullanım dışına çıkartılacaklar. Zaten bu yeni değişen silah kanununda vatandaşların silah bulundurma, taşıma sınırını 15'e indirdiler. Her bir Filipinli erkek-kadın 15 silah taşıyabiliyor. Bu da sınırlandırılmış hali. Bunun içerisinde makinalı tüfekler dahil. Yani ağır silahları taşıyamıyorlar ama makinalı 15 tane M16'yı evinizde resmi olarak bulundurabiliyorsunuz. Bu sınırlandırılmış silah gücü. Zaten iki taraf da şunu çok iyi biliyor, silah çok fazla büyük bir problem de değil. Savaşmaya karar verdiğinizde silaha kolayca ulaşabilirsiniz.

Erdoğan: Sonuçta bir göç olgusu var. Filistin'de olduğu gibi bu mültecilerin geri dönmesi talep edilecek mi, mültecilerin bir yapılanması, göç edenlerin bir kendi ortak yapıları, Moroluluk bilinci gibi bir şey söz konusu mu?

Osmanoğlu: Bazı istatistikler gördüm. Son 2012 yılında 200.000 kadar bir göç grafiği var. Oradaki durumu bilmiyorum ama oraya dönüşle ilgili engelleme yok. Bilmiyorum, Hüseyin Bey'in bilgisi var mı?

Oruç: Bir engelleme yok. Ama kimlikle ilgili ben Filipinler'in birçok yerinde Bangsamorolularla karşılaştım. Birçoğunun söylediği, eğer sağlıklı bir şekilde bu yapı oluşursa biz geri döneriz diyorlar. Yurtdışında çok fazla yok aslına bakarsanız. Yani çok sınırlı Morolularla karşılaşırız. Belki bu manada söylenmesi gereken önemli şeylerden bir tanesi de nüfusun hiç kayıt altına alınmamış olması. 700'le 1.000.000 arasında şu anda Bangsamoro'da yaşayan ama kimliği olmayan insanlar var.

Osmanoğlu: Kayıt altında değil. Yani oradaki Müslümanların sayısı da tabii bu tür ülkelerde özellikle siyasi amaçlı olarak az gösteriliyor. Mesela Kenya'nın kuzeydoğu eyaletinde yaşayanlar çoğunluğu Müslüman ama oradaki yaşayanlara sorduğunuzda 4-5 milyon veya 8 milyon diyorlar. Kenya hükümetine sorduğunuzda ise 4 milyon veya 3 milyon diyor. Yani kasıtlı olarak azaltma yapılıyor. Dolayısıyla aynı şey orda da var zannediyorum.

Erdoğan: Aslında şunu da merak ediyorum; Moro'da ciddi bir medrese yapılanması söz konusu. Dini bilinç ve Morolu olma bilinci bu dini eğitim merkezlerine mi dayanıyor? Moro'da kültürel varlık, gelenek nasıl devam ediyor? Oradaki eğitim sisteminden, din eğitimi sisteminden bahsedebilir misiniz biraz?

Osmanoğlu: Bölgeyi görmediğim için bilmiyorum. Onu da yine Hüseyin Bey bilecektir. Ama söylediği önemli bir şey vardı. Dikkatimi çekti, süreç içerisinde liberallerle veya laiklerle İslami kesimin ayrışmasına sebep, Mısır'da eğitim görmüş alim diye niteleyebileceğimiz bazı insanların muhalefet oluşturmaları. Ama demek ki bunun arkası gelmemiş sebebi nedir bilemiyorum. Hareket daha da herhalde siyasileşmiş. Hacı Murat askeri bir

kökenden geliyor, yani Selamet Haşimi döneminde genelkurmay başkanı gibi veya genel komutan gibi bir statüsü vardı. Onun tabii güçlendirilmesi gerekiyor. Ben Somali'yle ilgili bir örnek vermek istiyorum. Somali üzerinde oynanan oyunları da göstermesi açısından manidar, Somalililerde duksi denen temel İslami eğitim var. 3-4-5 yaşına gelen kız-erkek çocuk herkese veriyorlar. Kur'an-ı Kerim'i çok güzel bir şekilde öğreniyorlar. Ve yine dini bilgiler veriliyor kendilerine. Dolayısıyla her gelen nesil İslami bilgilerle donanmış olarak küçük yaştan itibaren yetişiyor. Dolayısıyla İslami bir toplum var orada. Yani kendi değerlerini bilen, onlara sahip çıkan hatta yurt dışında bile bu duksi medrese eğitimini önceliyorlar. Orada da öyle bir şey olabilir. O konuyla ilgili pek bir bilgim yok. Ama bu tür toplumlarda Hindistan, Pakistan örneğini verecek olursak, orada şöyle bir ters bir terim kullanılıyor. Mesela Hindu milliyetçiliği deniyor veya Müslüman milliyetçiliği deniyor. Böyle bir şey olmaması lazım. Dini aidiyetten dolayı bir kutuplaşma oluyor. Ama bu tür toplumlarda zannediyorum altyapı sağlam olabilir. Yani dini eğitimi veriyor da olabilir. Gidip bölgeyi görmediğim için bilmiyorum.

Erdoğan: Ulusal Cephe'yle MILF ayrışmasında bu dışarıda, Ezher'de eğitim alma, ulemayla irtibat kurma gibi unsurlar etkili olabilir mi?

Oruç: Ama Misuari de zaten Mısır mezunu. Misuari de Mısırdaki, Ezher'de okumuş. MILF mücadeleleri bir dönem orada devam etmiş. Mısır'da öğrenci başkanlığı için birlikte mücadele etmişler Misuari'yle Selamet Haşimi. Selamet Haşimi kazanmış o dönemde Güneydoğu Asya Öğrenci Birliği başkanlığını.

Somali örneğindeki gibi sağlam bir dini altyapı yok maalesef. MILF'in oluşmasındaki önemli motivasyonlardan bir tanesi bu. Misuari zaten "biz Müslümanları temsil eden, sadece Müslümanları temsil eden bir yapı değiliz. Biz İslami bir yapı da değiliz biz Müslümanlarız ama Mindanao'daki bütün herkesi temsil ediyoruz. Hristiyanların hukukunu da

savunanlar bizleriz” deyip onun üzerine bir hareket başlatan yapısı var. Ve mücadele eden mücahitlerin çevresinde o dönemde MILF ayrılıncaya kadarki süreçte, 76-77’de Müslümanın en temel göstergesi olarak namaz kılma oranı %10’ların altında. Şimdi, Selamet Haşimi’nin söylediği şey şu diyor ki “biz bir cihat hareketiyiz ve bu mücadeleyi yürüten insanlarımızın, savaşçılarımızın sadece %10’u namaz kılıyor. Ve hiçbirinin dini bilgisi yok.” Zaten MILF’in 76 sonrasındaki başlangıcı ve ayrılma süreci

68-72 arasındaki katliamlar ve halkın yoğun bir şekilde yerlerinden edilmesi, Filipinler’in diğer yerlerine zorla göç ettirilmesiyle çok ciddi bir asimilasyon ortaya çıkartmış.

askeri olmaktan daha fazla eğitim ağırlıklı bir hareket olarak başlamasından kaynaklanıyor. O diyor ki, önce biz kendimizi eğitmemiz lazım. Kendi etrafındakilerden başlıyor ve çok sert bir karakter. Yani yanında durmanın çok kolay olmadığı bir karakter Selamet Haşimi. Eğitim çalışması başlatılıyor. Yurtdışına çok sayıda insan gönderiyor. Onlar geri geliyorlar ve bir eğitim hamlesiyle halk dönüştürülüyor. İslam’la tanışması MILF’le yeniden oluyor. Tesettür hiç yok. Yani şimdi Moro’ya gittiğinizde tesettür görüyorsunuz. Çok geleneksel bir kapanma şekli var.

Erdoğan: Kırılma mı yaşanmış acaba? Geleneksel dini kurumlar, 400 küsur medrese var. İspanyol-Amerika sömürgeciliği sırasında bunlar zarar mı gördü? Halkın kültürel varlığı ne kadar devam ettirilebildi?

Oruç: 68-72 arasındaki katliamlar ve halkın yoğun bir şekilde yerlerinden edilmesi, Filipinler’in diğer yerlerine zorla göç ettirilmesiyle çok ciddi bir asimilasyon ortaya çıkartmış. Bu seferki ziyaretimde ben Manila’da davet çalışmalarını yapan genç bir çocukla karşılaştım. Bana yeni Müslüman olmuş birisi, dediler. Bir yerde oturduk yemek yiyoruz. Meğerse yeni Müslüman olmamış. Ailesi Bangsamoro’lu ama göç ettikten sonra ailesi de kendisi de Manila’nın rüzgarına kapılmış. Namaz, abdest hiçbir şey görmedim ben hayatımda ağabey, diyor. Suud’da çalışmaya gitmiş. İlk gider

gitmez etrafta insanları görünce çok etkilendim. Biraz eğitim aldım ondan sonra da duramadım hemen geri geldim. Biz bunca yıllarımızı kaybetmişiz. Şimdi insanlara anlatmam lazım diyor. Bölge bölge programlar yapıyor. Çok çok sınırlı imkanları var. “Her programına Katolik olan Filipinlilerden 40-50 kişi katılıyor. Programımızın sonunda minimum 5’le 10 arasında kişi şahadet getiriyor ve Müslüman oluyor” diyor. Bangsamoro böyle bir süreç yaşamış. Muhafaza eden elbette var özellikle kırsalı kendini belki daha iyi muhafaza edebilmiş. İşte adalar hiçbir dönemde, şu anda da baş edilemeyen, kontrol edilemeyen yerler. Belli yerlerde gettolaşmış, askerin kımıldayabilme alanları çok sınırlı. Hristiyanların kımıldayabilme alanları sınırlı. Diğer yerler tamamı Müslümanların kontrolünde olan yerler adalarda. Ana kıtanın içerisinde de birçok nokta böyle olmuş aslında. Belki oralarda muhafaza edilmiş ama çok geleneksel olarak muhafaza edilmiş. 80’li yıllarla birlikte yeniden yeşermiş bir İslami hareket var Moro’da.

Erdoğan: Kadir Bey şimdi Moro’da her ne kadar tarihte öyle olmasa da şu anda azınlık olduğunu söyleyebileceğimiz bir Müslüman topluluk var ve bu Müslüman topluluk özerkliğini kazanma sürecine girdi. Belli aşama da kat edildi. Bu örneklik dünyanın diğer yerlerinde yaşayan Müslüman azınlıklar için uluslararası hukuk açısından bir izlek sunuyor mu?

Temiz: Evet tabii ki... Aslında bu barış süreçlerinin hemen hemen hepsi İngiltere’deki örneklerden besleniyorlar. Birbirleriyle ilişkililer yani. Oradaki anlaşmanın metinleri bir şekilde paylaşıp tecrübeler birbirlerine aktarılabilir. Tabi ben bu tarz meseleleri karşılaştırırken kendi coğrafyalarındaki sosyal, ekonomik, kültürel farklılıkların da dikkate alınması gerektiğini düşünüyorum. Yani doğrudan bir örnek teşkil etmesi bence düşünülemez. Örneğin mesela Arakan’daki durum, Patani’deki durum...

Erdoğan: Doğu Türkistan’ın ekleyebilir miyiz buna?

Temiz: Yani çok çok fark var. Mesela Doğu Türkistan'daki durum çok çok farklı. Yani eklediğimizde tabii ki bir tartışma konusu olarak ortaya koyabiliriz ama oradaki, o ülkedeki sosyal, ekonomik, kültürel şartları Filipinler'deki gibi olgunlaşmamış olabiliyor. Bu barış süreçleri çok uzun süreden beri devam ediyor zaten Moro'da. Ama diğer bölgelerde çok daha yeni başlamış olabiliyor. Belirli ülkelerde azınlık olarak yaşayan Müslümanların bu tarz tecrübelerden elde edebileceği ciddi bilgiler olduğunu düşünüyorum ben. Ama bunları aktarmakta biraz sıkıntı yaşıyoruz. Mesela ne bu bölgede yapılan anlaşmanın diğer bölgelerdeki Müslümanları etkileyebileceği alanlar çok net bir şekilde ortaya konabiliyor, ne de oradaki Müslümanların böyle bir dertleri olup olmadığını ya da o bölgedeki güç dengelerini ne derecede takip edip edemediklerini tam olarak bilemiyoruz.

Ne bu bölgede yapılan anlaşmanın diğer bölgelerdeki Müslümanları etkileyebileceği alanlar çok net bir şekilde ortaya konabiliyor, ne de oradaki Müslümanların böyle bir dertleri olup olmadığını ya da o bölgedeki güç dengelerini ne derecede takip edip edemediklerini tam olarak bilemiyoruz.

yönetecek olan taraflar için bu diplomasideki çeşitli devlet ya da sivil toplum örgütlerinin bence birçok faktörü beraber ele alması gerekiyor. Bunun için de dışarıdan bir gözlemci olarak mesela İHH'nın bu tarz tecrübelerini bence birçok alana yayması etkili olacaktır. Bu tecrübe İHH için de belki ilk?

Oruç: Yani arabuluculukla alakalı tecrübeler var ama ilk defa böyle devletlerle resmi düzeyde ilk defa... Sadece İHH için değil İslam

coğrafyasından bir sivil toplum kuruluşu için de ilk defa böyle bir...

Temiz: Evet, mesela bu tecrübe diğer alanlara da aktarılabilir...

Osmanoğlu: Yani bununla ilgili ben bir katkıda bulunmak istiyorum. Biraz daha geniş bir perspektiften. Şimdi, bizim kendi sorun alanlarımıza baktığımız zaman bunlar İslam coğrafyası içerisinde... Mindanao, Doğu Türkistan, Arakan, Keşmir gibi. Bunlarla ilgili özellikle arabuluculuk faaliyetleri yapan, çalışmalar yapanların daha çok batılılar olduğunu görüyoruz. Mesela işte Baltık ülkeleri oldukça öndeler bu hususta. Dolayısıyla bizim kendi meselelerimizde arabuluculuk yapacağımız ve hatta onlara barış ve uzlaşma önerileri götürebileceğimiz müesseselerimizin olması gerekiyor. Yani bu yönden İHH'yı da tebrik etmek gerekiyor. Çünkü biz kendi insanımızın meselesini ne kadar uzakta olursa olsun daha iyi anlayabiliriz. Ama bunun da bir altyapısının olması gerekiyor. Bu bizim kendi sorularımızı çok detaylı bir şekilde bilmemiz gerekiyor. Bu konularla ilgili uzmanlar yetiştirmemiz gerekiyor. Daha sonra arabuluculuk ve barış önerileri götürebilecek insanlara sahip olmamız gerekiyor. Dolayısıyla biz İslam dünyası olarak bir sürü problemimiz var ama bu konuyla ilgili ilk deneyimin İHH'yla yaşandığı söyleniyor. Dolayısıyla bu aslında bizim ne kadar geride olduğumuzu da gösteriyor. Bu noktada aslında sivil toplum kuruluşu olarak olabilir veya devlet destekli olarak olabilir eğer bizim kendi bölgemizde veya İslam dünyasıyla ilgili bir iddiamız varsa bu tür mekanizmaların da aslında bizim tarafımızdan kurulup işletilmesi gerekiyor. Bunlar tabii 3-5 günlük işler değil. Yani nereden baksan 15 yıllık 20 yıl 25 yıllık emek isteyen çabalar. Dolayısıyla bu noktada da bir taraftan İHH'yı tebrik ederken çünkü orada barışa katkıda önemli bir emek var, diğer taraftan da bu tür faaliyetlerin temelli olarak kurulması ve yaygınlaştırılıp sürdürülmesi gerekiyor.

Oruç: Örneklik açısından bence çok önemli bir karar verdi taraflar ve örneklik olacak, kendi iç dinamikleri hepsinin farklı. Zaten hepsinin örnek

aldığı yer Filistin. İki hareketin ismine bakarsak da Moro'da Filistin Kurtuluş Örgütü'nden esinlenilerek yapılmış, konulmuş isimler. Örneklik olarak yapılan şey şu: ilk defa İslam coğrafyasındaki bir problemin temsilcileri bağımsızlıktan geri adım atıp dediler ki biz özerklik içerisinde bu ülkenin bir parçası olarak yaşayacağız. Bu uzaktan olan insanlar için çok ciddi bir geri adım olarak gözüküyor. Özellikle savaşı yaşamayan coğrafyada yaşayan biz Müslümanlar Türkiye'nin Müslümanları bunu çok anlamıyor. Bağımsızlıktan nasıl geri adım atılır diyor. "Burası bağımsız bir İslam devleti niye olmaz"ı çok sorguluyorsunuz. Ama bölgelere gittiğinizde, çekilen acıları gördüğünüzde ve elinizden gelen gücün de bilgisi dahilinde

Müslümanlar ilk defa dediler ki biz diğerleriyle birlikte yaşarız ama temel hukukumuzla alakalı taleplerimizi de öbür taraf yerine getirmeli.

hareket ettiğinizde aslında çok ciddi bir zihinsel dönüşümle karşı karşıya olduğunuzu anlıyorsunuz. Müslümanlar ilk defa dediler ki biz diğerleriyle birlikte yaşarız ama temel hukukumuzla alakalı taleplerimizi de öbür taraf yerine getirmeli. Yani biz birliği, bölünmeyi reddettik. Onu bir tarafa koyduk, birlikte olacağız ama istediğimiz şeyleri de devlet verecek. Filipinler devleti de bu manada çok önemli bir adım attı. Bağımsızlık olmazsa oradaki Müslümanların taleplerinin karşılanabileceğinin göstergesi oldu ve bunu kabul etti. Kendi içerisinde çok ciddi problem oluştu, iki taraf için de kendi içlerinde ciddi problemler oluşturuyor olmasına rağmen. Eğer bu işlerse bu mekanizma doğru

işler ve bölünmeden Müslümanlar kendi hakları içerisinde özerklik içerisinde yaşayabilecekleri bir yapı ortaya koyarlarsa benzeri diğer azınlıkların yaşadığı coğrafyalara uygulanabilir. Bu açıdan çok önemli bir örnektir. Bugün Doğu Türkistan'ın bağımsızlığıyla ilgili ayağa kalkmak demek oradaki Müslümanların katledilmesi anlamına gelir. Yani bunu görmek gerekiyor. Bu gerçeklikle hareket etmek gerekiyor. Benzeri bir durum bugün Myanmar'da yaşanıyor. Arakan'da ellerinde hiçbir şey yok ki otursunlar da konuşsunlar, pazarlık etsinler. Hiçbir şey yok.

Osmanoğlu: Kimlikleri bile yok.

Erdoğan: Kadir Bey uluslararası ilişkiler uzmanı olarak size sormam lazım. Filipinler'deki Morolu Müslümanların azınlık olmalarından doğan hukukla Filistinlilerin hukukunu eşitlemek mümkün değil gibi görünüyor? Filistinliler orada azınlık değil. Kendi ülkelerini, devletlerini zamanla kaybeden bir halk. Doğu Türkistan azınlık mı mesela? Yani burada bir ayırım söz konusu değil mi?

Temiz: Tabii ki, hukuki anlamda soruyorsanız eğer birbirlerinden farklılar. Moro Filistin'le tabii karşılaştırılmaz. Ama Doğu Türkistan meselesiyle karşılaştığımızda mesela Doğu Türkistan'da zaten ortada özerk bir alan var. Şimdi mesele bu özerk alanın genişletilmesi mi? Yani verilen hakların genişletilmesi mi yoksa bu özerk alanı tamamen ortadan kaldırıp bağımsız bir devlet kurmak mı? Şu anda temel çatışma alanı bu Doğu Türkistan'da. Ama orada zaten Çin'in kabul ettiği resmi olarak bir azınlık politikası var ve bir azınlık terimi, kavramı var. Kimliklerinde hepsinin Uygur yazıyor ama Çin vatandaşları. Bir, barış sürecini sağlamak, sorunu çözmek, özerk bölgeyi kurmak. İkincisi de o özerklik sürecinde elde edilen hakların sürdürülebilir olmasını sağlamak var. Bence yani o çatışma çözümlerinin süreç süreç ele aldığımızda oturup anlaşma imzalamanız yetmiyor. Bu haklarınızı korumanız lazım. Çünkü biz Çin örneğinden biliyoruz ki ortada özerk bir bölge olmasına rağmen vaat edilen hatta anayasal olarak verilmiş hakların zaman içinde çeşitli yönetmeliklerle, genelgelerle ya da doğrudan yukarıdan yaptırımlarla uygulanmadığını ellerinden alındığını görüyoruz. Zaten temel çatışma da buradan çıkıyor. Şimdi o yüzden birincisi Filipin iç siyasetinin, ikincisi bölgesel dengelerin, üçüncüsü de küresel sistemdeki oynamalardan haberdar olmak lazım. mesela burada neden Müslümanlar şu anda birleşme yönünde bir eğilim koyuyorlar. Genelde bütün barış süreçleri bu şekilde gidiyor. Neden? Bu benim tabii uluslararası ilişkiler açısından tezim çünkü dünya güçler dengesine giriyor. Güçler dengesi demek daha farklı küçük ulus devletlerin merkezileşerek farklı güç unsurları, ittifak unsurları oluşturması demektir çeşitli bölgelerde. İşte bunu Ortadoğu'da göreceğiz. İlerleyen zamanda Asya-Pasifik de göreceğiz. Mesela Filipinler

gibi artık dağınık istikrarsız devletler değil güçlü devletler ortaya çıkmaya başladı. Myanmar'ın bundan sonra daha düzgün, istikrarlı devlet olması lazım. Bunu Çin de isteyecek, Amerika tarafı da isteyecek. Sonuçta sağlam bir ittifak istersiniz sorunlu bir ittifak alanı istemezsiniz. Sonuç olarak bunu biraz bölge zorluyor. Küresel sistem zorluyor bu barış süreçlerini. Ama şunu iyi düşünmek lazım ideal ilerleyen süreçlerde mesela orta vadede hem bölge hem küresel sistem bunu istemeyebilir. Biraz yapısalcı bakıyorum ama bu sistemik bazı meseleler de gerçekten önemlidir. Bunları yok saymamak gerekir. Evet saha önemlidir, insan unsuru önemlidir, sosyal-ekonomik kalkınma önemlidir ama bir de gerçekten bir sistem denilen çeşitli kurumlarla bu sistemin idare edildiğini bildiğimiz bir yapı var ortada. Bu yapı da ne yazık ki çeşitli dönemlerde biz bunu gördük bu yapının ani bozulmaları mesela büyük krizlerde büyük savaşların ortaya çıkması gibi ani çözümlerle çok ciddi insani krizlere yol açtığını biliyoruz, büyük savaşlarda vesaire. Bunları da görmek önemli. Mesela önümüzdeki 10 yılda bölgede muhtemel sistemik değişiklikleri sezmek bu barış süreçlerinde bir ön almak açısından önemli. Yani mesela siz bazı tavizleri ona göre verirsiniz ya da bu tavizi şu anda vermemek gerekir dersiniz. Bu şekilde yol alınabilir. Doğu Türkistan meselesinde de mesela o geçerli. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'le ilişkileri bağlamında düşünüldüğünde Dünya Uygur Kongresi'nin ya da diaspora Uygurlarının tam bağımsızlık talebini vurguluyorlar. Ama diğer yandan biraz daha Çin'i bölgesel aktör ya da küresel güç unsurları açısından bölgede bundan sonraki süreçte etkili olabilecek bir güç olarak ele aldığımızda aslında bir yerde bu bağımsızlık talebinin güçlü Çin ekonomik kalkınmasını sürdüren askeri ya da savunma sanayisini güçlendiren Çin karşısında çok da hani makul rasyonel strateji olmadığını görüyoruz. Şimdi burada bir karar vermek bunun için de bir ön okuma yapmak gerekiyor. Doğu Türkistan'da bence biraz daha özerklik alanını genişletecek bir mücadeleye girişilmesi çok daha elzem. Belki böyle bir barış sürecinin ki daha hiç başlamamış bir süre.

Erdoğan: Sorunun adı bile yok henüz...

Temiz: Sorunun adı bile konulmadı mesela Doğu Türkistan denemiyor.

Osmanoğlu: Aksine bir süreç de var. Son gelişmelerle terörde ön cephe olduğu...

Temiz: Var, ne yazık ki. Yani Çin'in gelecek dönemde de devam edecek gibi görünüyor bu siyasete. Güney Çin Denizi'ndeki hareketlenmelerle de mesela bunu Tayland'da gördük, görüyoruz. Tayland'da bir darbe oldu. Mesela Patani meselesini biraz bununla da ilişkili düşünmek lazım. Tayland'da yapılan darbe sonucunda Amerika'nın desteklediği hükümet yer değiştirdi ve yeni gelen askeri darbeyi Çin ve Rusya alkışlamaya başladı. Yani bunların bu bölgedeki gelişmelerin bu barış süreçlerinde de bir karşılığı var ve bunların iyi analiz edilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.

Osmanoğlu: Hüseyin Bey'in söylediğine bir parantez açmak istiyorum. Biz aslında İHH'nın hazırladığı raporla ilgili bir telefon açmıştım size... Görüşmelerde "substate", yani alt devlet meselesi zikrediliyordu ama Hacı Murat'la görüştüğümüzden sonra -birkaç gün önce buraya gelmişti bu meseleyi de sordum ben- substate'den yarı otonomi anladım. Biraz politik cevap verdi ama zaten böyle bir sorun da vardı. O bir geri adım gibi gözüküyor bence. Tabi kendi menfaatleri, maslahatlarını çok daha iyi bilirler ama anayasal bir engel çıkmış olabilir.

Erdoğan: Substate ile özerk bölge olma arasındaki fark nedir?

Osmanoğlu: Yani zaten bir özerklik vardı. Yani ARMM bir özerk bölgeydi. Belki bunun, Kadir Bey'in de ifade ettiği gibi biraz daha ileri taşımayla ilgili bir durum vardı ki bunu diğerlerine söyleyebilsinler. Belki işlemedi, belki işletilemedi. Ama diğer gruplar şunu diyebilirler, "zaten özerk bir bölge vardı siz aynı şeyi yaptınız aynı iz üzerinden gidiyorsunuz" diyebilirler. Substate, mesela bir İskoçya'nın Birleşik Krallık içerisindeki

statüsü veya Hong Kong'un Çin içerisindeki statüsü veya Quebec'in Kanada içerisindeki statüsü gibi...

Erdoğan: Yani uluslararası sistem tarafından devlet olarak tanınmak...

Osmanoğlu: Ya özerklikten biraz daha ileri bir şey...

Temiz: Şöyle Mesela Hong Kong ve Macau için Çin'de özel özerk bölgeler denir. Normal diğer özerk bölgelerden biraz daha farklı daha fazla tavizin verildiği, mesela ekonomik sistemin Çin ekonomik sisteminden tamamen bambaşka farklı olduğu bir yer Hong Kong. Aynı sistemi Tayvan için öneriyor Çin ama Tayvanlılar kabul etmiyor bunu mesela. Bu tarz özerkliğin üstünde biraz daha devletin egemenlik ilkelerini de dejenere edecek bir şey olabilir.

Oruç: Şimdi burada aslında çok bir geri adım yok Mahmut Ağabey. Şöyle anlatayım, anlaşmanın ilk maddesi şu: bizim Filipinler devletiyle ilişkilerimiz asimetriktir diyor. Yani Filipinler'de bir şey olması onun karşılığının bizde olmasını gerektirmiyor. Biz tamamen başka şeylerle bir devlet kurma hukukuna sahibiz diyor ve bunu da 1. maddesinden sonra Bangsamoro'nun bir parlamenter demokrasi olduğunu söyleyerek teyit ediyor. Yeni kurulacak Bangsamoro şimdiki gibi bir vali tarafından yönetilen Bangsamoro olmayacak. Yeni Bangsamoro'nun bir parlamentosu olacak. Bir devlet başkanı olacak. Vali dedikleri hazırlanan temel yasada bir valilik statüsü koydular ve bu vali bizdeki cumhurbaşkanı statüsündeki bir isim olacak. Meclisin tarafından seçilen bir yapı haline getirilecek. Şimdi burada otonom bölgeyle substate'i aslında birbirinden ayıran en önemli şey uluslararası kabüllülülük ve uluslararası temsiliyetle bağlantılı. Bir devleti devlet yapan şeylerin hepsine baktığınızda Bangsamoro'da bunları göreceksiniz. Bir temsiliyeti var, kendi polis gücü var, kendi dili var, kendi kültürü var, kendi tarihi var, ekonomik imkanları kendisi kullanıyor, yöneticilerini kendisi seçiyor, kendi hukuk sistemi var. Bir

tek kendinizi yurt dışında temsil edecek ve karşılıklı anlaşma yapacağınız mekanizmanız yok. Devleti devlet yapan önemli şeylerden bir tanesi, onun da bir kırılma noktası var. Bangsamoro'ya ekonomik ilişkilerde uluslararası anlaşma yapma yetkisi veriliyor. Yani şu demin söylediğimiz ekonomik zenginliklerini Manila üzerinden ekonomik, uluslararası anlaşmalar yapmak zorunda değil. Bangsamoro'nun hükümeti, başında bulunan başbakan ve onun hükümeti Türkiye'den bir firmayla direk Bangsamoro sınırları içerisindeki bir zenginlik için anlaşma yapabilir. Yani Bangsamoro sularındaki doğalgazın çıkartılmasını bizim petrol şirketimiz direk Bangsamoro hükümetiyle yapar ve buna Manila'nın bir dahli olmayacak. Yani bugün işte Kuzey Irak petrollerinde yaşadığımız gibi bir sıkıntıyla bile karşılaşmadan Bangsamoro hükümetinin bu imkanı olacak. Ama bunlar bu haliyle Filipinler meclisinden geçerse...

Osmanoğlu: Şimdi o noktada ben bir son katkıda bulunmak istiyorum. Yani önceki anlaşmaların akamete uğratılmasındaki en önemli nedenlerden bir tanesi anayasa idi. Onların Cha-Cha diye ifade ettikleri Charter Change, umarım yani ilerde bir sıkıntı oluşturmaz. Çünkü anayasa daha meclisten geçecek. Anayasa değişikliği önceki durumlarda akim kalmıştı. İnşallah bunda böyle bir şey olmaz.

Oruç: Anayasa mahkemesinin “evet bunlar Filipinler devletinin anayasasına uygundur ve Filipinler'in bütünlüğünü bozmayan bir sistemdir” demesi gerekiyor. Yani umutluyuz ama süreç hala devam ediyor.

Erdoğan: Evet...

Osmanoğlu: İşleyen bir süreç...

Bir devleti devlet yapan şeylerin hepsine baktığınızda Bangsamoro'da bunları göreceksiniz. Bir temsiliyeti var, kendi polis gücü var, kendi dili var, kendi kültürü var, kendi tarihi var, ekonomik imkanları kendisi kullanıyor, yöneticilerini kendisi seçiyor, kendi hukuk sistemi var.

Erdoğan: Galiba 2016'ya kadar olan bu süreç, bu modelin başarı veya başarısızlığını da ortaya koyacak...

Oruç: Biz benzer bir süreci şu anda Patani'de yaşıyoruz. Patani'de askeri ihtilale rağmen orada Tayland hükümeti bizimle iletişim halinde ve Patani Müslümanlarıyla bir anlaşma zemini yokluyorlar. Önümüzdeki süreç içerisinde Patani'yle alakalı da bir yapı, bir süreç başlar diye ümit ediyorum. Çok kısa süre önce Türkiye'ye döndükten sonra çok üst düzey bir görüşme yaptım Patani, Taylandlı yetkililerle. Patani'deki hareket liderleri de Türkiye'ye geldiler onlarla önce görüştük sonra Taylandlılarla görüştük. Sanki orayla ilgili de bir kapı açılacak gibi gözüküyor. Doğu Türkistan'la ilgili de 2 yıl önce başlattığımız bir süreç vardı. Ama dediğiniz gibi keşke sadece bunlarla ilgilenen yapılarımız ortaya çıksalar. Ben Pekin'e gittim Dışişleri Bakanlığı'nda ve orada devlet başkanının bu işi yürüten ekibiyle toplantılar yaptıktan sonra onlarla beraber Doğu Türkistan'a gittim. Doğu Türkistan'da birçok yeri ziyaret etme imkanımız oldu. Onlar bize Doğu Türkistan'ın aslında bizim söylediğimiz gibi olmadığını göstermek istediler. Ama bizim de onlara öyle olmadığını orada ispat etmemize Allah imkan verdi. Orada da bir açık kapı var. Orayla ilgili süreç de devam edecek gibi gözüküyor. Bunun sivil toplum eliyle yapılması önemli. Özellikle son günlerde, son yıllarda çok kullandığımız insani diplomasi bu anlamda barış için çok önemli fırsatlar oluşturacak inşallah.

Erdoğan: Evet, bu sürecin sonunu 2016'da görebileceğiz ama en azından anayasanın onaylanma aşaması da bu sürecin nereye doğru ilerleyeceğini bize gösterecek galiba. Biz diğer toplantılara, diğer konuşmalara ve diğer araştırmalara öncülük etmesi niyetiyle bu toplantıyı yaptık. Çünkü Türkiye'de çok bilinen, çok konuşulan bir konu değil. Gündem dışına atılan ve aslında asli gündem maddelerimizden olan diğer konuları da konuşmaya devam edeceğiz. Üçünüze de çok teşekkür ediyorum. Ağzınıza sağlık.

Hüseyin Oruç

Boğaziçi Üniversitesi Turizm ve Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümlerinden mezun oldu. 1992 ile 1995 yılları arasında gönüllü olarak başlayan IHH çalışmalarında aktif görev aldı, 1995 yılında da IHH İnsani Yardım Vakfının ilk kurucu altı mütevelli heyet üyesinden birisi oldu. Uzun yıllar IHH'nın yurtdışı projelerinin yönetimini yürüttü. Bu çerçevede 50 den fazla ülkede yüzlerce çalışmanın içerisinde bulundu. Mavi Marmara gemisinin genel kordinatörlüğünü yaptı. Uluslar arası şemsiye örgütlerden İngiltere merkezi Humanitarian Forum (İnsani Forum) kurucu mütevellisi, OIC İnsani Forum kurucular kurulu üyesi ve İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (IDSB) kurucularındandır. IHH İnsani Yardım Vakfını İslam İşbirliği Teşkilatı ve Birleşmiş Milletlerde temsil etmektedir.

Mahmut Osmanoğlu

Pakistan İslamabad Uluslararası İslam Üniversitesi Din Usulü ve Davet bölümü mezunu. Marmara Üniversitesi Orta Doğu Enstitüsünde Siyasi Tarih ve Uluslararası İlişkiler bölümünde mastır yaptı. 1980'den bu tarafa çeşitli gazete ve dergilerde dış politika yazıları yazdı. Urduca, Farsça, Arapça ve İngilizceden tercüme yapıtı. Hilal Tv, TVNET ve TRT Arapça Ettiürkiye kanallarında programlar yaptı.

Kadir Temiz

2006 yılında Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. Aynı yıl İTÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü Siyaset Çalışmaları yüksek lisans programına başladı. 2010 yılında "Konfüçyazizm ve Alternatif Haklar Teorisi" başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesi aldı. Çin Hükümet Bursu kapsamında Çin Halk Cumhuriyeti Peking Üniversitesi Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü ve Şangay Yabancı Diller Üniversitesi'nin Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırmacı olarak bulundu. Halen Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde Soğuk Savaş sonrası Çin'in Ortadoğu'ya yönelik dış politikası üzerine doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

> DÜBAM YUVARLAK MASA TOPLANTILARI

MORO: YENİ DÖNEMİN EŞİĞİNDE

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

> 2014 HAZİRAN
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI